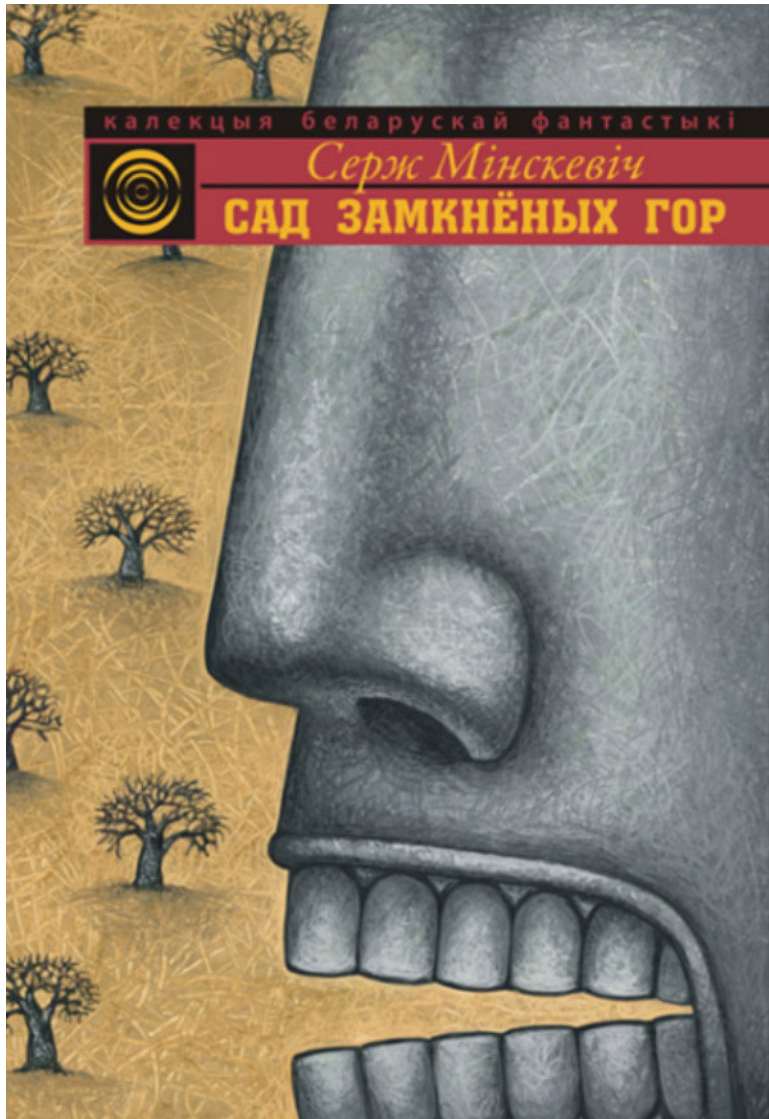

калекцыя беларускай фантастыкі

Серж Мінскевіч

САД ЗАМКНЁНЫХ ГОР

Серж Мінскевіч
Сад Замкнёных Гор (зборнік)
Серія «Калекцыя
беларускай фантастыкі», кніга 1

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=39408843

Сад Замкнёных Гор: Галіяфы; Мінск; 2011

ISBN 978-985-6906-56-8

Анотацыя

У кнігу ўвайшлі выбраныя творы беларускага фантаста Сержа Мінскевіча.

Раман «Сад Замкнёных Гор», які даў назву кнізе, складаецца з дзвюх частак – аднайменнага квазі-фэнтэзі і касмічнага фэнтэзі «Забаўкі для малодшых», у якіх, безумоўна, захоўваецца стрыжань прыгодніцкага рамана з элементамі баявой фантастыкі. У першай частцы супрацьпастаўлены асоба і закрытая прастора, абмежаванне ў жаданнях і дзеяннях; у другой частцы – дыяметральна супрацьлеглае – асоба і бязмежжа, неабмежаванасць у жаданнях і дзеяннях. «Сад Замкнёных Гор» – твор, пабудаваны на змяшэнні жанраў з выкарыстаннем інтэртэкстуальнасці, алюзійнасці, гульні з клішэ, парадыйнасці, пазіцыявання з кібер-панкавым пісьмом і прыпавесцю.

Аповесць «Гіперновы рабінзон» па-новаму раскрывае вядомую з часоў Даніэля Дэфо тэму. Апавяданьні схіляюцца да сайнс-фікшн навілаў з даволі нечаканымі развязкамі.

Содержание

Сад замкнёных гор	7
I	7
II	12
III	17
IV	21
V	27
VI	32
VII	34
VIII	38
IX	41
X	46
XI	50
XII	57
XIII	64
XIV	71
XV	73
XVI	76
XVII	79
XVIII	81
XIX	84
XX	91
XXI	95
XXII	100

XXIII

106

XXIV

114

Конец ознакомительного фрагмента.

117

Серж Мінкевіч

Сад Замкнёных Гор

© Мінкевіч С., 2011

© ПВУП «Галіяфы», 2011

© ТАА «Электронная кнігарня», 2016

Сад замкнёных гор

*Ісьненне – 3d action ад першай асобы
(з элементамі аркады і квеста)*

I

Збудаваньне было шэрае, абшарпанае. Усюды валяліся адбітыя кавалкі тынкоўкі, бэтану, плястыку. Я ішоў, і пад падэшвамі сандаляў гучна вішчалі дробныя аскепкі крохкага сьмеціва. Празь некалькі мэтраў змрочны калідор паварочваў направа, і я нібы асьлеп. Тут не было ніводнай цэлай лямпы. Давялося выпрастаць рукі і паўбокам пацопацца ў цямнечу.

Сьцяна пацягнулася мокрая і сьлізкая, нібы па ёй толькі што прапоўз гіганцкі сьлімак.

У глухім тупіку далонь наткнулася на дратлівыя, быццам круглы надшпіль, дужкі лесьвіцы.

Я на момант прыпыніўся: за сьпінай – дом, родныя, сябры, абавязковая праца, да якой прызвычаіўся, а там, наверсе, – іншыя землі, чужыя народы, для якіх я таксама чужаніца. Прадчуваньне стрэчы зь невядомым бянтэжыла і хвалявала...

Трэба ісьці!

Уверх па строме!

Я ледзь не сарваўся, бо дужкі хісталіся, а дзе-нідзе іх зусім не было. Я мусіў ускідваць ногі да самага падбародзьдзя, рэзка падцягвацца, выпроставацца на ўсю даўжыню рук.

Запэцканымі ржою далоньмі зрушыў цяжкое вечка і асьлеп другі раз – ад сьвятла. Мяне адразу схапілі за каўнер, паставілі на ногі.

– Што так доўга? Пайшлі.

Паступова белае поле праявілася. Гурт хлопцаў і дзяўчат порстка крочыў па гулкім зввілістым калідоры. Ростам яны ледзь дацягвалі мне да пляча і з зайздрасьцю пазіралі на мае мускулы.

– Цяпер мухаглоты нам вернуць усё!

Мае спадарожнікі былі ўсе з рэдкімі валасамі, сухарлявыя. Твары цёмныя; замест вачэй – дзьве шызыя яміны. Худыя лемуры, толькі без хвастоў.

Мы падышлі да чорных абшарпаных дзьвярэй.

– Іх трэба ўзламаць. Апраханцы жывуць там, – прамовіў самы вялікі лемур. – Давай.

Націснулі плячыма. За дзьвярыма пачала рухацца важкая пліта. Праз вузкую шчыліну мы прашмыгнулі ў застаўлены жалезкамі калідор, потым спусьціліся па лесьвіцы ў цемру.

Пасьля павароту паказалася цьмянае сьвятло.

Мы трапілі ў прастакутны пакой. Ля супрацьлеглай сьценкі ляжалі, сядзелі з паўзакрытымі вачыма замызганя, у рызьзі, прывіды, а ў брудных кутах – такія самыя істоты з задуменным выглядам, агідна прыцмокваючы, нешта жавалі аль-

бо займаліся каханьнем, калі той занятак можна было гэтак назваць: яны ціха, неяк па-нежывому валтузілі адно аднаго.

– Апраханцы! Аддавайце нашую долю!

Нібы ніхто нічога не казаў. Тыя ж закрытыя вочы. Тыя ж заповоленыя рухі.

Вялікі лемур падбег да бліжэйшай пары і пхнуў нагой.

Пара марудна расклеілася і адпаўзла.

– Эй!.. Хутка!

Лемур выштурхнуў мяне на сярэдзіну пакоя і шапнуў:
«Пакажы ім свае кулакі».

Я да белі сыціснуў пальцы.

Прывіды заварушыліся, зь іх гурмы выпаўз вузкавокі карлік:

– А... Звонгі, гэта вы... Мы вам ужо ўсё аддалі.

– Мала!

– У нас няма.

Вялікі лемур схапіў карліка за шыю, трохі здушыў, прыўзняў над падлогай:

– П-плюгань...

Шчокі, нос, рот малога апраханца ненатуральна выцягнуліся. Карлік сутаргава задрыгаў тонкімі ножкамі і раптам увінціў доўгія чорныя кіпці ў шчаку лемура.

Той войкнуў, хацеў адкінуць прыкрага недаростка.

Кіпці былі карабатыя, кручкватыя, таму адразу вылезыці са шчакі, абцягнутаі жоўтай сухой скурай, не маглі.

Лемур і карлік упалі, пакаціліся па запляванай падлозе.

– Бі курдупляў, – завішчала выродлівая кабета-звонгі, кінулася да пекнай на твар дзяўчыны і ўчапілася ёй у валасы.

Купка прывідаў страпянулася, усе напупышыліся, нібы адзіны спалоханы дзікабраз, і зьнянацку, як выбух, усхапіліся, – закруцілася, застагнала, закрахтала чэрствым калабком з разьвярэджаным нутром паўсьляпая бойка.

Я стаяў у разгубленасьці. Насельнікі аднаго зь ніжэйшых узроўняў тузалі адзін аднаго з-за невядомай мне прычыны.

Вір бойкі ахінуў мяне.

– Увалі таму, – прароў знаёмы голас.

Я павінен быў выконваць сваё абяцаньне.

Убачыў тумановую пляму з двума невыразнымі аваламі і ткнуў туды кулаком. Глухі касьцяны стук, імгненны боль працяў запясыце. Твар апраханца праваліўся ў небыцьцё, але ў той момант ужо маё левае вока накрыла штосьці вялікае, чорнае, скрышальнае...

Падалося, што скляпеньне колькі разоў перакулілася і раскрышылася на дробныя аскепкі. На хвілю я страціў прытомнасьць, а пасля ў сьвядомасьці запульсавала: «Трэба ісьці...»

Хоць я і абяцаў народу звонгі дапамагчы сваёй фізычнай сілай за тое, што яны пакажуць патаемны лёх, я ня мог калечыцца за чужакоў. Тым больш яны жылі толькі на ўзровень вышэй і ведалі пра Шлях не нашмат болей за нас.

У дальнім куце залі за слупам бурага туману абрысоўваўся пралом.

Я рашуча пакрочыў наперад – працерабіў рукамі, нібы млыном, сумятню сухіх целаў.

Між абломкамі сыцяны віднеўся забруджаны вузкі праход. Асьцярожна пераступаючы смуродныя лужыны, я ўвайшоў у цёмны тунэль. Тут я быццам скінуў плашч сьвятла, ва ўнутранай кішэні якога засталася маё абяцаньне дапамагчы звангам. Я вольна пакрочыў у цямнечу.

Праз паўгадзіны ў шэрай аблачыне, сыціснутаі квадратам калідору, абрысаваліся прыступкі, што вялі на наступны паверх.

II

Зноў калідор.

А далей – краты. Яны былі ржавыя, пагнутыя. Я лёгка пралез празь дзірку і трапіў у вялікую залю.

Заля, можа, і была б прасторнай, калі б не высокі, да столі, плот, што перакрываў яе.

Я доўга ішоў уздоўж востраканечнага плота. Ён закругляўся, і раўналежна яму закруглялася заля.

А потым я сьцяміў – кола.

Ісьці назад? Але пачуцьцё падказвала – трэба ў сярэдзіну, за плот!

Дошкі выглядалі ўнушальна. Шчыльна, ніводнага прасьвету. Цяжка было спадзявацца, што я здольны іх праламіць...

Я адчуў стому, здрадніцкую стому, назапашаную мінулым. Яна заўсёды ўзмацняецца перад новымі выпрабаваньнямі. Каб адпачыць, падышоў пад плот, прысеў, прыхінуўся сьпінай да дошак.

«У кожнага народа адзін раз у жыцьцёвы цыкл нараджаецца пакліканец. Яго цікаўнасьць мацнейшая за ягоны лёс», – згадаліся словы старэйшага вешчуна. Лоб старога прарэзалі глыбокія чорныя зморшчыны, карыя вочы, здавалася, адлівалі чырвоным; ледзь не да самай падлогі зьвісалі белыя вушы, што паволі хваляваліся пры кожным слове.

Патаемную келью, куды мяне прывялі ўзброеныя дроці-камі нашыя ваяры-памежнікі, ахутвалі бэзавыя прыцемкі, і толькі ў сярэдзіне сінім агнём мігцела сыпральная павута сьвятоўнага падземнага павука.

– Ты выведзеш вемасутаў з долу...

Відзежа раптоўна зьнікла, бо дошкі, на якія я абапёрся, затрашчалі і, як гнілыя зубы ў чорнай сківіцы, пахіліліся. Я праваліўся ва ўнутранае памяшканьне.

Зноў краты. Справа – жалезна-плеченае кола, зьлева – гнілякі драўляных іклаў.

Але ў малым коле была брамка, закручаная на алюміневы дрот. Побач трэба было пашукаць жалезны прут, якім можна было б падчапіць мэталічны вузел.

Наступны «круг пекла» быў мураваны. Дзякуй лёсу, там знаходзіліся плястыкавыя дзьверы, якія я лёгка выціснуў плячом.

Прастакутны жалезны пакой.

У канцы пад рупарам сьвятла сядзела і глядзела на мяне жаба. Жабалюдзіна. Скарузлыя бародаўкі ляпіліся адна на адну ў яе на твары. Бародаўкі былі незвычайна вялікія і выглядалі, як асобныя бульдожыя абліччы, што таксама глядзелі на мяне і пагардна ўсьміхаліся.

Я страпянуўся ад порцыі адрэналіну, – напоўненая ім міні-бомбачка разарвалася ў сэрцы.

Я чуў бомшчак свайго сэрца, але стаяў, глядзеў, дзівіўся. (Ён, яна, яно) спазірала на мяне і трымала, як сякеру, доў-

гую стрэльбу з шырокай руляй...

Сьцены калідора былі акаваныя стальлю. Там-сям на іх выступалі вялікія заклёпкі, і самае жахлівае, чаго я спачатку не зразумеў, – на ўзроўні майго калена проста са сьценаў з круглых дзірак тырчалі ссохлыя рукі з карычневымі сьціснутымі ў кулак ці распрастанымі пальцамі, пазногці якіх даўно ніхто не абразаў. Некаторыя пазногці былі настолькі доўгія што, здавалася, тонкімі клінкамі праколвалі паветра, а іншыя завіваліся ў спіралі, падобныя да навечна заведзеных гадзіннікавых спружын.

Перада мной была жудасная прасада нерухомах, зморшчаных, гострых галінаў. Мёртвыя рукі быццам прасілі ці імкнуліся зачапіць, затрымаць, спыніць таго, хто наважыўся ісьці паўз іх. Яны тырчэлі з вузкіх камораў, спэцыяльна зробленых такім чынам, каб людзі, што ў іх знаходзіліся, не маглі ўстаць, а толькі паўляжалі. Адмысловае прыніжэньне вязьняў – каб ежу, як вышэйшую ласку, прымалі з рук наглядчыкаў, поўзаючы, караскаючыся, гледзячы ў вышыню з падлогі.

Але, відаць, ежы ім даўно ніхто ўжо не даваў...

Трэба ісьці!

Мае лыткі пачырванелі ад драпінаў і ўколаў – было немагчыма не дакрануцца да кіпцяў мёртвых рук: калідор быў занадта вузкі, нават, падалося, звужаўся.

З кожным дотыкам ссохлых пальцаў жабалюдзіна падскоквала і выгікала:

– Мурло! Што, мурло?! Ну і мурло! Набубнявіў мурло!

Калі я падышоў, яе вочы – перакуленыя чырвоныя піялы, што невыносна піявілі мяне, – першы раз мірганулі:

– Новы, мурло? – жабалюдзіна-вартаўнік падскокнуў.

– Каморы перапоўненыя, мурло! – апусьціўся.

– Трэба, мурло, – падскокнуў.

– Выканаць прысуд, мурло! – апусьціўся.

Але больш ніякіх рухаў (ён, яна, яно) не рабіла, толькі ўверх – долу, уверх – долу. І дастаткова бяскрыўдна.

Я ціхутка абышоў жабалюдзіну, пасьпеў заўважыць, як вялізная пунсовая зрэнка, пільнуючы мяне, закацілася пад лоб.

Нэрвы ня вытрымалі, я пабег. Скура сьпіны, мэрам адна вялікая вушная перапонка, улоўлівала ўсе шоргаты, якія ствараліся за мной. Вартаўнік у такт маіх крокаў падскокваў з рознай амплітудай, здавалася, узьнімаўся і накіроўваў у мой бок рулю стрэльбы.

Я зразумеў, што ён кепска бачыць, але добра чуе.

– Стой, мурло!

Я наляцеў на нехлямяжа замаскаваную, звараную з жалезных прутуў спіральную лесьвіцу.

Хутчэй! Угору!

– Мурло! Мурло!! Прысуд! Мурло!

Шэра-зялёная невялічкая ракета пратрубіла над маёй галавой і ўваткнулася ў столь за два мэтры ад мяне. Я ўпаў на жалезныя прыступкі. Але ракета пакуль ня думала разрывацца – яна думала зваліцца! Трохі павісеўшы, хіснулася і

пляснулася на лесьвіцу. Дзікі выбух... звон. Ракета хіснулася туды-сюды і спачатку марудна, а потым хутчэй і хутчэй забразгатала па прыступках – проста на мяне. Я, нібы кот, адразу рукамі і нагамі адштурхнуўся ад сталёвых прудоў.

Ракета пакацілася далей. На ніжэйшай прыступцы яна закруцілася, плюючыся дымам, і раптам вухнула.

Жабалюдзіна – апошні вартаўнік забытай д’яблам і людзьмі турмы – упаў галавой на падлогу. Яго накрыла хваля чорнага паветра.

Калі дым разьвееўся, я заўважыў, што жабалюдзіна, дзіка кашляючы, перазараджае стрэльбу. Я ня стаў чакаць, калі пачвара завершыць сваю апэрацыю, і падняўся вышэй, на новы ўзровень.

III

Калідор. Прастакутная кішка!

І людзі, жыхары яе, – душы ў іх вузкія, сьлізкія і роўныя, быццам плоскія глісты.

Бэтонная шэрань на скуры, такі ж самы бэтоннанепрабівальны выраз твару. І размаўлялі, здавалася, не з дапамогай зьвязак, а схаванай у горле жалезнай арматурай.

Ж-жжжж-вібра-цыя!

Нарэшце я зь сельскай мясцовасьці трапіў у горад.

Перад адкрытай Брамай мяне з ног да галавы асьвятліў аранжавы прамень.

– Небясьпечных захворваньняў няма, грошай няма, можа працаваць, – пачулася дзесьці ў сыцяне.

Потым пачуўся працяжны позех.

Я бесьперашкодна прайшоў у горад. Места было тыповае, якраз такое, пра якое я чуў: чатыры тунэлі па прастакутным пэрымэтры, два асобныя, шырэйшыя, – пэртэндыкулярна перакрыжоўваліся ў прасторным квадратным памяшканьні – гэта была галоўная кірмашовая плошча.

Мае ўласныя біярытмы патрабавалі сну. А страўнік ежы.

Я падышоў да лаўкі.

Лысы дзядок з даўно няголенымі шчокамі і вузкім хітрым позіркам гандляваў землянымі арэхамі, якія вырошчвалі ў выбоінах бэтону ці ў плястыкавых нішах.

– Можаче прадаць жменю?

– Тры рUTOбы.

– Што?

– Грошы.

Я ведаў, што ў гарадах ежу даюць за нейкія круглякі, але ніколі ня бачыў іх. Там, дзе я жыў, усё было агульным, а гандлявалі толькі за гадзіны працы.

– Праца.

Па маёй гаворцы, якая вымовай адрознівалася ад іхнай, ён зразумеў, адкуль я.

– Добра, – сказаў ён. – Праца. Пойдзеш на той край плошчы, убачыш чорную бабу, якая таксама гандлюе арэхамі. Перакулі яе кашы... патапчы. Я табе дам жменю.

– Вы несяце адказнасць за тое, што я зраблю.

– Так, так, вядома... – ён нахіліўся да мяне і зашаптаў: – Яна вядзьмарка. Яе арэхі замоўленыя. У людзей ад іх пухнуць жываты. Але ўсё роўна купляюць у яе!

Я пабег, куды паказваў дзядок, хутка адшукаў старую гандлярку, не зважаючы на лямант, раскідаў яе тавар, патаптаў, пайшоў за платай. Але празь дзесяць крокаў капронавае ласо здушыла мне горла.

– Гэта ён! – вішчала чорная баба.

Два бамбізы ў карычневых каптурах зьвязалі мяне і прывалаклі ў прастакутны пакой.

Там на алюміневым, абцягнутым матэрыяй крэсьле сядзеў худы, як бамбук, дзядзька і паліў сьмярдзючую люльку.

– Што здарылася? – спытаў ён, з асалодай наліваючыся пачуццём улады.

– А-ааа! Паночку! Ратуй! Дапамажы! А-аа! Гэты мярзотнік усе мае арэхі, усю маю бульбу, гуркі, мой тавар сапсаваў...

– Яна мела толькі арэхі... І гэта ня я рабіў. Я прадаў сваю працу, – з гонарам сказаў я.

– Ты зь нізу?

– Так.

– Як клічуць?

– Даль... Даляшорзах Ін-Йорм.

– І каму ты прадаўся?

– Я шчыра прадаў сваю працу старому чалавеку, які таксама гандлюе арэхамі.

Худы кіўнуў бамбізам. Яны паставілі мяне ў кут і борзда выбеглі за дзьверы.

– Ты не ў сябе дома, у нас за вашыя звычкі забіваюць, – худы праз карычневыя, як яго каптур, зубы выціснуў хмару чорнага смуроду. Кручкваты погляд, здавалася, драпаў маю шыю.

Праз пэўны час бамбізы зьявіліся зноў.

– На рынку такімі арэхамі гандлююць яшчэ адна старая і малы хлапец. Ніхто зь іх пра дзядка ня чуў... Ён хлусіць.

– Не, гэта ідыёт з самага нізу, ён хлусіць ня ўмее. А вы, спадарыня, – зьвярнуўся да чорнай бабы, – ідзеце дамоў ці гандлюйце тым, што засталася. Калі знойдзем таго дзядка,

дык ён вам заплаціць. А ідыёта за тое, што ён ідыёт, мы ўстырнем.

Чорная баба, уся ў сьлязах, праклінаючы мяне, выйшла з пакою.

Я не разумеў, чаму яна на мяне ўзьелася: вінаваты быў дзядок, а ня я... Я ж быў толькі яго інструмэнтам. Рыдлёўку ж ня судзяць, калі ёю ўдарылі чалавека! Калі маральныя перакананьні яе народа дазваляюць заказваць такую працу, якую прапанаваў мне дзядок, то, значыцца, я рабіў правільна.

Аднак худы ня стаў мяне слухаць. Два бамбізы адвалаклі мяне ў глухую кельлю.

Там мне прынеслі падобную да плястыкавага пюрэ кашу. Трэба сказаць, што яна насамрэч была даволі пажыўнай.

– Паеш, каб каленкі не падкасіліся, – зарагаталі бамбізы. Мне развязаці лішнія вяроўкі – пакінулі толькі на руках.

Замкнулі жалезныя дзьверы. Нарэшце я мог нядрэнна выспацца.

IV

Кірмашовая плошча была цалкам забіта натоўпам. Адчувалася агульнае ўзбуджэньне. Людзі паказвалі на мяне, большасьць з радаснымі грывасамі, але былі сярод іх і тыя, што спачувалі мне.

Пасярэдзіне плошчы ўзвышалася вялікая шыбеніца. У школе я праходзіў старажытную гісторыю і ведаў, што азначае гэтка перакладзіна. У мяне пахаладзелі лыткі. Толькі адна станоўчая думка мільганула ў галаве: «Дзякуй, што ня будуць расьсякаць».

Мяне правялі паўз жывы калідор, заштурхнулі на пастамэнт, паставілі на ўслончык. Перад маім тварам ціха хісталася пятля, тоўстая капронавая вяроўка нібы абрысоўвала вялікагадохлага апалоніка, падвешанага за хвост да алюміневай бэлькі. Агідны, ён некалькі разоў сьлізгануў па маіх пашчэнках.

За ім гуў натоўп, сярод якога можна было разгледзець шляхетных жанчын і мужчын з блакітнымі шклянымі званочкамі ў вушах. Іх мілагучнае тонкае дзынканьне выклікала ціхі экстаз у іх уладальнікаў, чым прытупляла сэнс пачутых словаў. Для мяне гэтыя зыкі паступова ператварыліся ў невыносны шмат разоў узмоцнены камарыны піск.

На пастамэнт выйшаў паліцмайстар, які дапытваў мяне ў пастарунку. Асабіста пакланіўся бургамістру і ягонай жон-

цы, якія ў яркіх строях сядзелі на пасярэбраных насілках. Старэйшына гораду трымаў чыста-белы плястыкавы скіп-этар з выявай крыжа ў ромбе – сымбалю Зьвязу Цэнтральных Скрыжаваньяў.

– За абразу, нанесеную жыхарам нашага гораду, а тым самым і самому Вялікаму Бургамістру, Сьветлы Суд вынес вырак злачынцу, жыхару сутарэньняў Даляшорзаху Ініорму, – сьмяротнае пакараньне на шыбеніцы.

Натоўп ухвальна залямантаваў.

Шалёна зазьвінелі званочкі-завушніцы.

– Зараз нам трэба вызначыць ката.

Грымнуў аркестар сурмаў, дудак, трашчотак і бубнаў, што стаяў непадалёк ад аховы бургамістра.

Пад сіпата-хрыпатыя фанфары на пастамэнт выйшлі чатыры коратка падстрыжаныя дзяўчыны. Галава адной зь іх, высокай, зеленавокай, была ўвянчаная зробленай з мэталю каронай – пераплецення чорныя ружы. Варта паднесла дзяўчатам збаночкі з алеем. Худы, які дапытваў мяне, сьвяточна прыняў ад зеленавокай мэталічны вянок. Потым усе дзяўчаты хутка зьнялі зь сябе адзеньне, нашмараваліся алеем. Некаторым дапамагала прыслуга.

Іх статныя целы матава зазьзялі пад сьвятлом белай столі.

Захапляльнымі крыкамі падтрымлівалі дзяўчат іх прыхільнікі. Кожная з прыгажунь, па чарзе, падыходзіла да краю сцэны, прадстаўлялася, паказвала сябе.

Публіка рабіла стаўкі.

Бургамістар і яго сужэнка выбралі сабе дзяўчыну, на якой дагэтуль красаваўся жалезны вянок. Варта паднесла лятарэйны латок, дзяўчаты цягнулі лёсы.

Пачаліся двубоі. Сэнс барацьбы быў зусім няхітры: дзяўчыне трэба было скінуць сваю спаборніцу з пастамэнту. Хто перамагаў – выходзіў у фінал.

Натоўп вішчэў, калыхаўся, быццам водарасыці ва ўскаламучаным чопе вады, віраваў і ўсьпеньваўся, калі бачыў удалы прыём, выкананы якой-небудзь зь дзяўчын.

У фінал выйшла высокая блёндынка, яе глянцавая з-за алею скура здзіўляла белізнаю. Яна была быццам парцаланава: даўгія ногі – заўсёды напята, ад чаго хада яе здавалася рэзкай, пругкай, і пры кожным кроку ганарліва прыўздымаліся невялічкія грудкі. У яе былі мужчынскія плечы і моцныя жылістыя рукі. А пранікнёны і неяк знутры, са спазьненнем пасья лагоды, востры і чэпкі, як кіпці кошкі, пагляд зялёных вачэй мог запалохаць, зьбянтэжыць ня толькі спаборніцу, але і самага бясстрашнага ваяра.

Насупраць яе стаяла зусім юная дзяўчынка, аднак яна ніколучкі не саромелася сваёй галізны, хаця столькі вачэй сачыла за ёй. Ня ведаю, ці падалася яна мне тады прыгожай... Мяне прывабіла дзёрзкасьць, што палала ў яе пякучых чорных вачах. Смуглявая брунэтка была ніжэйшая за бландынку, затое па тэмпэрамэнце яна нашмат пераўзыходзіла сваю спаборніцу – без згрызот сумленьня магла імкліва разьвярнуцца да нахабнага мужлана з публікі і адпусыціць такое са-

лёнае слоўка, што палова натоўпу заходзілася рогатам.

Бургамістар махнуў рукавом, і барацьба пачалася. Чарная першая рынулася ў бойку. Яна хутка падляцела да зеленавокай «жардзяйкі», пачала штурхаць яе ў плечы, грудзі, живот. Але блёндынка, больш дасьведчаная, адыходзіла на спружністых нагах ці проста выстаўляла наперад, нібы пяцівострую дзіду, доўгую руку. Смуглянцы даводзілася нахіляцца, спрабаваць атакаваць знізу.

Столькі эмоцый выяўлялася і імгненна зьмянялася ў яе на твары – вялікія вочы ўспыхвалі радасьцю маленькай перамогі і тут жа хмурнелі ў распачы з-за прыкрай прамашкі, што дужа весяліла публіку.

І наадварот – камень... Нават брыво падчас бойкі не заврухнула на твары бляндынкі. Толькі зялёны позірк настойліва працінаў і гасіў, гасіў агонь у чорных зрэнках смуглянкі. Кожны рух зеленавокай дзяўчыны быў дакладны, вывераны.

Смуглянка кінулася ў новую атаку, але ногі «адспружнілі» бляндынку трохі ўбок. Смуглянка прамахнула і па інэрцыі падалася далей – у гэты момант доўгая рука бляндынкі падштурхнула яе ў напрамку руху. Смуглянка паляцела за сыніну сваёй спаборніцы і перад самым краем пастамэнту, спрабуючы прызямліцца на ногі, устояць, спатыкнулася, упала на плястыкавую падлогу.

Блёндынка развярнула, падскочыла да смуглянкі і ўсёй вагою цела навалілася на яе, сантымэтар за сантымэтрам выціскаючы на краёк.

Нечакана магутны рогат пакаціўся па натоўпе.

Смуглянка злаўчылася, перавярнулася пад даўготным тулавам бляндынкі і дзякуючы алею выпаўзла між нагамі сваёй спаборніцы.

Відовішча публіцы падабалася. Неверагодны гоман, сьвіст, рогат скаланалі горад.

Толькі мне тая бойка не прыносіла радасьці. Я стаяў на ўслончыку, трошкі далей ад разыюшаных дзяўчат, у глыбіні сцэны-пастамэнту, праваруч і леваруч ад мяне застылі ў аднолькавых паставах ўзброеная п'езапісталетамі вартаўнікі.

Мае ногі стаміліся, зацяклі, але – я сумна ўсьміхнуўся – вісець ім усё роўна не жадалася.

Дзяўчаты ў моцных абдымках перакаціліся на самы край пастамэнту. Яны цяжка пыхкалі і з апошняй моцы намагаліся выціснуць за край адна адну.

Але іх целы былі настолькі шчыльна пераплецены, што здаваліся зрослымі, як у сіямскіх блізьнятаў, і толькі па тоненькай рысцы – мяжы перамены колеру – можна было здагадацца, хто ёсьць хто.

Дзяўчаты яшчэ пару разоў хіснуліся і разам паляцелі на зямлю, і разам застагналі.

Да іх падбег худы паліцмайстар, што выконваў ролю арбітра, агледзеў, узняў крыжам рукі над сабой – пераможцы няма!

У выпадках, калі спаборнікі разам падалі з пастамэнта, перамога прысуджалася таму, хто знаходзіўся зверху.

А цяпер смуглае і белае плячо аднолькава дакраналіся зямлі.

Нічыя – даволі рэдкі выпадак!

V

Нічыіх не бывае!

Дзяўчат зноў вывелі на пастамэнт-сцэну.

Бойка працягваецца!

Разумовая «машына» зеленавокай бляндынкі пачала даваць збоі. Крокі, выпады, рухі былі ўжо не такія адточаныя, упэўненыя, як спачатку.

А юная смуглянка мела сапраўды невычарпальны запал. Можа, яна стамілася, але тэмпэрамэнт не стамляецца!

Яна нечакана для ўсіх падбегла да краю і крыкнула ў на-тоўп:

– Хлопцы, калі звалюся, падтрымаеце!

– Так! Падтрымаем! – забасілі галасы.

– Давай! Давай! Рытм! – зноў крыкнула смуглянка і некалькі разоў пляснула ў ладкі.

Сотні, тысячы далоняў падхапілі шалёны тэмп.

На самым ускрайку рухоткая смуглянка пачала танцаваць старажытны танец. Яе прыродны келіх імкліва затрапятаў, здавалася, вакол яе хвалюецца паветра, якое раскрытымі ра-тамі лавілі мужчыны гораду.

– Ідзі сюды, жардзяйка. Глядзі! Я на самым краі! – яна танчыла і сама запалалася сваімі зьвіўнымі, як полымя, ру-хамі.

Бліскучае ад алею, юнае цела насамрэч выглядала пялёст-

кам живого агню, над якім зьзялі дзьве чорныя іскрынкi ва-
чэй.

– Ідзі да мяне, жардзяйка! Табе варта толькі дакрануцца!

Юная смуглянка псыхалягічна перамагла сваю спаборні-
цу, і тая частка публікі, якая падтрымлівала яе, трыюмфавала.

І ўсё больш і больш хмурнеў бургамістар, ён жа паставіў
на бляндынку.

З каменным тварам тая падышла да смуглянкі, рэзка вы-
прастала рукі... Але смуглянка адскочыла і чамусьці пабегла
на супрацьлеглы край пастамэнта.

– Яна спалохалася! – усклікнуў бургамістар і трошкі пры-
ўзняўся на насілках. – Давай, Адэльжа! Дагані яе!

Выштурхні чортаву блазьнючку!

Зеленавокая блёндынка, павінуючыся, кінулася за юнай
дзяўчынай.

Вось-вось белыя кулакі дастануць смуглую сьпіну. Але
юначка зьнянацку падсаджваецца, амаль падае пад ногі ра-
зьюшанай бляндынцы, тае губляе раўнавагу, пералятае за
край пастамэнту і, зрабіўшы высокае сальта, апускаецца на
бэтонную зямлю. Ляжыць, не варушыцца. Да яе падбягае
варта, неяк прыводзіць у прытомнасьць...

А ўзрушаная абаяльная смуглянка ўзнялася, ускочыла і
ўскінула рукі да гараджан!

Перамога!

Засіпелі дудкі і сурмы аркестра.

– Слава Руаце!

Фантаны кветак узьняліся ў паветра і пакрылі пастамэнт жывым кілімам.

– Слава пераможцы, пекнай Руаце!

Мяне апанаваў страх.

Чорная пятля абмяжоўвала зрок і сьвет...

Там, у пятлі, разьзяваліся тысячы ратоў, у якіх трэсьліся белыя, жоўтыя, чорныя зубы. Здавалася, яны грызьлі паветра... разам з маім жыцьцём.

Перамога!

Прыгожая перамога азначала пачатак маёй сьмерці.

Юная дзяўчынка з букетамі кветак зрабіла круг гонару, і да яе падышоў худы паліцмайстар, у руках ён трымаў вянок чорных руж.

– Калі ласка, ціха. Жыхары гораду! Паводле закону Цэнтральных Скрыжаваньняў пераможца робіцца карніцкай рукою правасудзьдзя. Ціха! Але пераможца можа адмовіцца ад сваёй перамогі і ўзяць сабе асуджанага. У такім выпадку перамога, гэты вянок славы і большая частка ганарару перадаецца яго спаборніку. Таксама нагадаю, што стаўкі, якія рабіліся на пераможцу, у такім выпадку прайграюць, а стаўкі яго спаборніка выйграюць! – крыкнуў паліцмайстар, а потым незаўважна нахіліўся да Руаты.

– Бургамістар ня супраць, каб вы ўзялі сабе няшчаснага хлопца, – шапнуў ён і зноў паўтарыў публіцы «літары закону».

Упала цяжкая цішыня. Сотні вачэй углядаліся ў твар дзяўчыны.

– Руата! – сьвяточна прамовіў паліцмайстар. – У вас права выбару! У вас адной на ўсёй плянэце права караць і мілаваць. Я адчуў подых надзеі.

Руата павольна падышла да шыбеніцы. Я адагнаў ад сябе страх: мужчына не павінен выкрываць свой страх перад жанчынай. Паглядзеў на яе шчыра і ясна. Яна першая адвяла погляд. Я адчуваў, што там, у чорнай бездані яе вачэй, нарадзілася жаданьне – мець свайго моцнага, сьмелага, прыгожага мужчыну...

Нарадзілася жаданьне!

Тонкія пальцы зь вінаградзінамі пазногцікаў, дзе з-пад скуранога далягляду ўзыходзіць пэрлямутравае сонейка, накінулі на мяне пятлю... Яе вочы апальвалі мяне. Яна выпрабоўвала мяне, чакала страху. Я ж нішчыў свой страх.

Капронавая луска агідна заласкатала скуру. Я праглынуў камяк сьліны.

Дзяўчына апошні раз пільна паглядзела мне ў вочы, зноў там, у глыбіні, мільганула цікавасьць і жаданьне...

Яна хутка адварнулася.

– Толькі вам дадзена права караць і мілаваць, – прагугнявіў паліцмайстар.

Ён перахапіў погляд бургамістра і цёмна, густа пабарвавеў, амаль зьліўся колерам са сваім балахонам.

Смуглянка рэзкімі крокамі выйшла на сярэдзіну сцэны –

чорныя вочы сачылі за тварамі людзей, – потым паглядзела на бургамістра.

Перамога – ці маё жыццё?

Перамога – ці «так» бургамістру.

Юная, прыгожая, абаяльная дзяўчына яшчэ раз азірнула натоўп, імкліва падбегла да мяне і... выбіла нагой услончык.

Луска ператварылася ў дрот, здушыла горла, сьціснула пазванкі, разам з тым з'явілася асалода ў нагах.

Я памёр.

VI

Пратнеце мне плячо! Зрабеце балюча! Я памёр?!

Я ўсёй сваёй істотай, цяпер празрыстай і сьветлай, сатканай з маіх мінулых і новых думак, заўважаў... бачыў сябе таго, які недарэчна хістаўся пад бэлькай, а паліцмайстар побач узнагароджваў дзяўчыну мэталічным вянкком чорных ружаў.

Што я адчуваў? Усьведамленьне сьмерці, канца? Бездані? Не – лёгкасьць...

Я лунаў над людзьмі. Сам Я, цалкам, адразу, над усімі... А самае галоўнае, што зьмянілася – зьнік час!

Чым жа мы яго адчуваем? Рухам?

Старэньнем?

Мы ўсе нясём важкую ношу часу! Груз сэкундаў, хвілін, месяцаў, гадоў. І калі ён робіцца для нас непасільным, мы скідаем яго і ляцім... быццам пазбаўленыя катвігі паветраныя балёнікі.

* * *

Вясёлы натоўп, пастамэнт і я-ня-я на капронцы аддаляліся. Але само аддаленьне таксама было незвычайнае, не прастора-часовае. Мае думкі ўспрымалі прапарцыянальнае зьмяншэньне, і, здавалася, па жаданьні я мог карцінку рэчаіснасьці павялічыць, ці разьвярнуць пэўным чынам, ці рас-

фарбаваць, ці закаруселіць, ці яшчэ надаць ёй шмат іншых рухаў, якія я сам ня ведаў, а толькі адчуваў, што здатны на іх.

Праўда, жаданьня не было!

Неадчувальны паветраны струмень узносіў мяне.

Я наталяўся свабодай палёту...

Там, намерсе, сярод чыстай плыні, раптоўна і ў той жа міг чакана ўзьнікла яркае бела-празрыстае сьвятло. Яно не асьляпляла, наадварот, лагодзіла! І мяне напаткалі словы нашага старога вешчуна, а мусіць, то быў ён сам?

– Ты не памёр... Калі твой розум прыняў покліч сьмяротнай небясьпекі, у глыбіні тваёй падсьвядомасьці пачала раскручвацца бясконца сьпіраль маіх замоваў, маіх думак, якія настаўнікі далі тваёй памяці пры навучаньні. Замовы пасьпелі абвіць тваё цела, зрабілі яго непашкодным і бязважкім. Вер мне, аніякая сіла на сьвеце цяпер ня зможа парушыць аніводнай тканкі, аніводнай клеткі, нават аніводнай вейкі твайго падпарадкаванага цяпер мне цела. Яно здранцьвелае, бязважкае, непрацінальнае, непашкоднае, цалкам падуладнае маім думкам. Няхай тваё Я лунае асобна, не імкніся зноў вярнуцца ў рэчаіснасьць. Цалкам аддайся найвышэйшае Сьпіральнае Замове Замоваў, не перашкаджай ёй сваёй воляй... Пакуль тваё Я будзе ў надрэчаіснай плыні, уся схаваная энэргія тваёй падсьвядомасьці і энэргія маіх ведаў будуць ашчаджаць тваю матэрыяльную абалонку. Калі вонкавыя абставіны зрабяцца больш спрыяльнымі, тваё Я вернецца.

VII

– Халё, Нетайч, падтрымай, час здымаць. А то засьмярдзіць. Вэнтыляцыя ў нас – сам ведаеш. До, што ад кірмашу ў мяне ў носе кузуркі родзяцца.

– На парсючнік?

– А што, у трубу? Мясца ёсць мяса.

– Так то ж далёка цягнуць.

– Нічога, ён малойца, яшчэ сьвежанькі і не такі ўжо цяжкі, – засьмяяўся шляхетны з твару, статны вартаўнік. – Давай, бяры яго за ногі.

Сам ён стаў на ўслончык. Моцныя пальцы пашырылі пятлю, капронавая аборка прапаўзла па падбародзьдзі і зачачпілася за нос.

«Вось дурань, носа ня бачыць», – падумаў я...

– Ах, чорт, – ён цалкам зняў пятлю.

– А-а-а, Упляйк, дапамажы, я ня можу!.. – закрычаў Нетайч унізе.

Гэты слабак ня змог утрымаць маё цела, я ўсім тулавам наваліўся на статнага вартаўніка, і мы ўтрох разам з услончыкам паляцелі на падлогу.

– Хіба акуратней ня можаце! – злосна прамовіў я.

Вочы Ўпляйка і Нетайча вылезлі з арбітаў.

Вартаўнікі рвануліся зь месца.

– Ну, не-е, – я пасьпеў зачачпіць Упляйка, – разьвяжы.

Ён дрыготкімі рукамі сарваў зь мяне вяроўкі, вырваўся, але спатыкнуўся аб услончык і застагнаў.

Я паправіў вопратку, агледзеў месца свайго пакараньня – няўжо сапраўды бывае такое? – пераступіў небараку і пайшоў далей. Ня ведаю, як вартаўнік глядзеў мне ўслед, але падбегчы схапіць не наважыўся. Ды я і сам дрэнна цяміў – галава гула, ныла і зьвінела адначасова.

Я ішоў...

Аднак з маім уваскрэсеньнем уваскрос мой голад. Што б стары вяшчун у кутку майго розуму ні мармытаў – есці хацелася па-драпежніцку.

У каменным апэндыхсе на ўскраіне гораду гучалі рытмічныя рыпучыя гукі.

Карчма была набіта народам. Па адзеньні можна было меркаваць, што людзі не належалі да вышэйшага саслоўя, надта шумна размаўлялі, амаль крычалі, узбуджанымі галасамі, ды і на вушах не было шклянных званочкаў.

Уздоўж доўгіх сталоў, заваленых стравамі і пітвом, сядзелі мужчыны, жанчыны, моладзь. Некаторыя перад сталамі хісталі тулавамі – танчылі пад уласны акампанэмент – са сьціснутымі губамі мармыталі сабе пад нос песні.

Раптам проста на стол ускочыла ўжо немаладая, але даволі яшчэ прывабная жанчына.

Усё сьціхла.

– Мусім наканаванасьці, – гучна прамовіла яна.

Да стала падышоў бубнар. Спачатку марудна, а потым хут-

чэй і хутчэй ён пачаў біць у звонкі бонг.

Пад рытм жанчына пачала зьвівацца. Яе цёмна-каштана-выя валасы распусьціліся, хваляваліся, як чакалядныя струмяні. Босыя ступні то мяккімі, то рэзкімі рухамі скідвалі са стала талеркі са стравамі, кубкі з рубінавым пітвом.

Нечакана рытм рэзка паскорыўся. Лёгкая туніка, што была на жанчыне, зьяецела. Яна зьвівалася, здзіўляючы публіку неверагоднай гнуткасьцю.

– Мае рукі – зьмеі, мае ногі – зьмеі, – шаптала яна, вочы яе закаціліся пад павекі.

Некалькі мужчын кінуліся да яе, стараючыся першымі дакрануцца, падхапіць на рукі. Яна спрытна адхілялася.

Жанчына, не губляючы рытму танца, ухілялася ад мужчынскіх далоняў, падобных да белых сквапных языкоў полымя. Чуліся жарты, сьмех, крыкі.

Мужчыны штурхалі адзін аднаго, ледзь ня біліся. Нарэшце самы-самы, які падабаўся ёй, высьлізнуў зь вясёлай мітусьні, перахітрыўшы сваіх канкурэнтаў, заскочыў на стол, падбег да жанчыны і пяшчотна, але моцна абняў. Яна абвіла яго і ўдзячна ўсьміхнулася.

– Вып’ем за іх! – зараўлі застольнікі.

– Вып’ем.

Першай узняла свой залаты келіх юная смуглянка, якая сядзела ў сярэдзіне пакоя на высокім крэсьле. Над яе чалом красаваўся вянок з чорных ружаў.

Мужчына і жанчына пад добрыя жартаўлівыя парады ўзя-

ліся за руки і сышлі.

А бяседа працягвалася.

Я падышоў да сталоў. Ля іх было шмат вольнага месца. Многія бяседнікі валяліся ці качаліся на падлозе. На мяне ніхто не звяртаў увагі.

– Вып’ем, – гаркнулі чарговы раз.

Я хацеў і есці, і піць. Наліў сабе вялікі кубак і разам з усімі хутка выпіў.

Халодная пякучая вадкасыць працяла маё горла.

Цёплая хваля пракаціўлася па маім нутры.

Я, згаладнелы, схапіў вялізны кавалак мяса, запусьціў у яго зубы. Я ледзь пасьпяваў глытаць і хапаць новую і новую страву.

Потым яшчэ адна дзяўчына танцавала на сталі...

– Вып’ем, – закрычалі вакол, калі выявілася новая пара.

– Вып’ем, – загарлаў я.

Я выпіў другі келіх. Галава мая ператварылася ў воблака і кудысь паляцела. Мне захацелася яго дагнаць, я пабег, закрычаў: «Эй, глупотнае, я тут, чаго зьятаеш?» Я бег каленкамі па падлозе і калі зразумеў, што галавы ўсё роўна не дагнаць, вырашыў пажыць безь яе... і зваліўся на зямлю.

VIII

Я апрытомнеў ад моцных крыкаў.

– Руата! Руата!

Юная абаяльная смуглянка ўстала.

– Вы просіце, каб я прамовіла: «Мусім наканаванасьці»?

– Руата! Руата!

Пунсовы румянец зазьзяў салодкімі сьпелымі яблыкамі на смуглых шчоках дзяўчыны.

– Выбірай з нас!

Яна ўстала на стале, усьміхнулася.

– Я ўжо магла б мець свайго хлопца.

Усе зарагаталі.

– Толькі вось бяда, – яна прытворна ўздыхнула, – ён жыць ня можа безь вяровачных арэляў.

Новы залп рогату разарваўся ў карчме.

Ад рогату і абразы я ўмомант працьверазеў.

Дзяўчына ганарліва павяла плячыма, чорныя вочы ўспыхнулі.

– Мусім наканаванасьці!

– А-аааа! – завішчалі ўсе.

Пошчак бонга заглушыў узбуджаныя глоткі.

Дзяўчына скінула сваю ружовую туніку.

Танец юнай смуглянкі быў пасткай, магнітам, вірам, забыцьцём, куды траплялі думкі, пачуцьці, жаданьні.

Адразу пяць-шэсьць маладых мужчынаў кінуліся да яе.

Яны перакулілі суседні стол, зьбівалі з ног адзін аднаго, штурхаліся, барукаліся, але вельмі нехлямяжа, як сьляпяы шчаняты... Сапраўды, іх асьляпіла жывое полымя – Руата.

Яна наталялася барацьбой.

– Давайце! Хто ж мацнейшы?

Кожны імкнуўся згарэць...

Я ўстаў. Я быў абражаны да разьюшанасьці.

Я рынуўся ў сярэдзіну мітусьні, злосна раскідаў шчанюкоў і па праву пераможцы падышоў да Руаты.

Яна спыніла танец, ня ведаючы ў разгубленасьці, што рабіць.

Усе ахнулі і застылі.

Не пазнаць мяне было немагчыма.

– Я той, хто ня можа жыць безь вярочных арэляў...

Я глядзеў на яе шчыра, зьедліва, нібыта працінаў пякучай вастрэй свайх вачэй. Я – пераможца над імі, над ёй, над усім горадам. Я жывы і моцны!

Дзяўчына авалодала сабою, зірнула-зіхнула на мяне:

– Хто б ты ні быў, жывы ці нябожчык, ты шчыра перамог.

Я твая! Але, я ведаю, ты прыйшоў забіць мяне. Што ж, ты маеш на тое права! Нож! Дайце яму нож!

Ніхто не варухнуўся.

Яна ўшчыльную падышла да мяне. Я адчуў дотык яе смочак, полымя ўварвалася ў мяне.

– Хочаш, задушы...

Я быў зьбянтэжаны. Мне і ў галаву не прыходзіла яе забіваць.

Яна выцягнула шыю наперад, выказваючы сваю пакорлівасьць.

У яе вачах быў здзек, але за ім успыхвала зацікаўленасьць мною.

Зь вялікім намаганьнем я пагасіў у сабе вулькан.

– Сёньня ты будзеш не маёй, ты будзеш належаць паветру! – рэзка разьвярнуўся і пайшоў па стале.

Дзяўчына порсткай яшчаркай абабегла мяне і, перакрываючы мой шлях, пачала танчыць. Бубнар падхапіў яе тэмп. Яна танцавала адмыслова для мяне, уся яе маладая жарсьць была сфакусавана на мне! Шалёныя, прагныя хвалі спакушальнага дзявочага цела нібы кпілі: «Што ж ты...»

– Учора я выйграла цябе. А сёньня ты выйграў мяне. Я належу табе, – яна сьмяялася мне ў вочы.

Я ахапіў яе за плечы, акуратна прыўзняў і моўчкі паставіў за сабою. Потым саскочыў са стала.

– Ану, прапусьцеце! – крыкнуў у натоўп.

Я сышоў!

ІХ

Непадалёк ад гораду я ўзьлез адпачыць на вялікія трубы. Бактэрыі, якія гадаваліся ў іх, забясьпечвалі людзей электра-энэргіяй і цяплом. Трубы праходзілі праз усе паверхі, нібы злучалі народы і плямёны, а самі калёніі бактэрыяў лічыліся прыродным багацьцем. Іх яшчэ ў старажытнасьці разьвялі нашы агульныя продкі.

Спаць на трубах было ўтульна. Мяккая абалонка служыла добрым матрацам.

Але заснуць я не пасьпеў. Злосны сабачы брэх абудзіў мяне. Унізе стаяла дзяўчына, над касьмічнымі вачамі якой квітнелі заплеченыя ў вянок чорныя ружы.

– Вось ты дзе! Што ж так хутка ўцёк, нават мяне не прыхапіў... Ад Берсара не схаваеся. Дый не хвалюйся, я адна.

– І што табе трэба?

– Мне трэба! Табе мала, што я прыйшла сама?

– Паслухай, я для вас – ідыёт зь нізу, ня ведаю вашых законаў і звычайў. Я іду сваім шляхам...

– Куды?

– Вышэй.

– Выдатна! Там наш народ. А мне, як і табе, нязручна заставацца ў горадзе. Я ня выканалі просьбу самога бургамістра. Пойдзем разам. Калі ты яшчэ захочаш на «арэлі», я з задавальненьнем пазмагаюся за цябе.

– Мне нармальна і аднаму, – сказаў я і адчуў, што зусім не хачу, каб яна сыходзіла.

– Берсар, хадзі дамоў, – Руата нібы не пачула маіх словаў, спусьціла сабаку з павадка.

Пёс журботна паглядзеў на гаспадыню.

– Гэта для маці, – дзяўчына зьняла з рукі бранзалет, – па ім яна здагадаецца, што са мною нічога кепскага. Ну, хадзі!

Разумны пёс, апусьціўшы хвост, пайшоў па цьмяным тунэлі.

– Бывай!

Дзяўчына спрытна ўзьнялася на трубы, лягла побач са мною.

– Я стаміўся і хачу спаць, – буркнуў я, сам не жадаючы таго.

– Прабач, я таксама вельмі хачу спаць.

Мы цудоўна выспаліся разам.

* * *

Па чорнай сталёва лесьвіцы мы падняліся на наступны паверх і борзда пакрочылі па прасадзе невялічкіх пальмаў, што раслі ў плястыкавых вёдрах.

– Руата, – сказаў я, – а ты не баіся ісьці разам зь незнаёмым чалавекам?

Яна засьмяялася.

– А хіба ты чалавек? Цябе ўстырнулі на шыбеніцы – ты

жывы. Ты прагнеш мяне, але адмаўляеся кахаць. У цябе хоць ёсць імя?

– Ты ж была маім катом! Магла чуць, як зваць злачынцу.

– Калі абвясчалі прысуд, мне было не да таго. Увогуле, якая розніца, як клічуць шывеніка?

Я сумеўся, а потым прамовіў:

– Я – Даляшорзах Ін-Йорм.

– Руата Наяроч Першая. Вельмі прыемна.

– Чаму Першая?

– Першая дзяўчына-спарцмэнка ў нашым родзе. Калі ў мяне будзе дачка – і яна стане спарцмэнкай, то будзе Наяроч Другая.

Мы моўчкі прайшлі некалькі мэтраў. Наперадзе пераліваўся нэонавым сьвятлом басэйн – не, дакладней, штучнае возера зь пясочнымі пляжамі.

Столь над ім была яскрава-блакітная.

– Даляшорзах... Цікавае імя. Яно нешта азначае.

– А што, імя абавязкова павінна нешта азначаць?

– Даляшорзах... – яе вочы бліснулі хітрынкай, – хай тваё імя азначае: пацалуй мяне!

Просьба засьпела мяне, мякка кажучы, зьнячэўку. Я ніколі не цалаваўся! Я спыніўся. Нашы погляды сустрэліся. Мы не маглі адвесьці іх. Вусны самі навучылі мяне...

Руата цалавала прагна, яна запаляла мяне. Я цалаваў яе аксамітныя шчокі, шыю, чульлівая, дрогкія павекі. Я забаўляўся імі.

Яна была шчаслівая. Яе рукі абвівалі мяне, як цёплым плюшчам.

Мы апусьціліся на белы пясок.

Яе губы... яны выпівалі мяне!

Мае далоні... яны пяшчотна абалочвалі ўсю дзяўчыну хвалёвымі рухамі. Руата, нібы імклівы дэльфін, песьцілася ў ласкавай плыні, створанай маімі рукамі...

* * *

Стома, ласкавая і мяккая.

Я раскінуўся на пляжы, цешыўся адпачынкам. Мне нічога, нічога-нічога не хацелася. Лянота і плёскаць хваляў. Там, у возеры, купалася мая каханая. Я глядзеў, глядзеў, глядзеў... Фаервэрк з кветак распускаўся ў розуме замест думак.

Руата выйшла на бераг, накінула туніку.

Па яе твары я здагадаўся, што нешта змянілася.

– Усё. Я іду дамоў.

Кветкі імгненна ператварыліся ў попел.

– Я іду дамоў, – паўтарыла дзяўчына тым жа тонам і пайшла ад мяне гордай і прыгожай хадою.

Я сапраўды бачыў, як яна аддалялася, але не ўсьведамляў гэтага. Я ня ведаў, што рабіць. Прасіць. Маліць: застанься! Крычаць: кахаю! Кахаю! Але я ня ведаю яе, ня ведаю звычайна яе народа. Магчыма, такіх дзяўчат можна цалаваць толькі аднойчы.

Руата спынілася, паглядзела ў мой бок, быццам у апошні раз...

І раптам пабегла да мяне.

Яе кулачкі небалюча ўдарылі мяне ў грудзі.

– Чаму?! Чаму ты ня можаш сказаць: «Застанься! Ідзі са мной!?» Ну чаму ты такі!?»

Яна зарыдала ў маё плячо.

Я пагладзіў яе па чорных са срэбным адлівам валасах і ля самай мяккай мушлінкі прашаптаў:

– Застанься. Ідзі са мной.

Руата надзьмула губкі, яшчэ з большым замахам, але лягчэй, гарэзьліва, ударыла мяне падушачкамі кулачкоў, а потым абняла.

– Даль! Далік! Даляш! Пацалуй мяне!

X

Мы прайшлі некалькі гарадоў. Жыццё ў іх цякло аднастайнае, шэрае, як сыцены калідораў. Здавалася, квадратныя вочы жыхароў з квадратнымі зрэнкамі запальваюцца і гаснуць, не перадаючы ні думак, ні пачуццяў.

Руату з-за вянка чорных ружаў прымалі як вялікую спарцмэнку. І паўсюль, дзе праходзілі пакараньні, яе запрашалі выступаць у спаборніцтвах. Яна заўсёды згаджалася, яе крэда простае: Руата Наяроч Першая заўсёды павінна быць першай, – і перамагала. У асноўным яна выбірала сьмерць ахвяры, бо стаўкі былі высокія, слава вялікая, перамога салодкая. У рэдкім выпадку ад уласнага пачуцця жалю да малалетняга злачынцы, ці яўнай невінаватасці асуджанага, ці адчуваючы пажаданьне большасці публікі (што бывала вельмі рэдка), – літавала.

Вось тут, на гэтых відовішчах і яшчэ на баляваньнях пасля перамогі, вочы бэтонных людзей цяплелі, ненадоўга ажывалі.

Ці мучыла мяне, што дзявочыя пальчыкі спачатку бязлітасна зацягваюць пятлю, а потым лашчаць мяне?

Не, хутчэй – не, бо то былі іх звычаі, а калі б не яна, то знайшлася б іншая карніца. Змагацца – яе прафэсія, забіваць – складнік гэтай прафэсіі. Прысуд жа выносіла не Руата!

І яна забівала, а потым кахала мяне.

Яе жарсьць пасья перамогі ўскіпала, паглынала мяне. Тады стогны Руаты нагадвалі крыкі параненай у бойцы, але злолеўшай загрызыці свайго ворага пантэры.

Каханьне было шалёнае і асалоднае. Корсткі, ласкава-пакутны дурман!

Усё ж такі падсьвядома я адчуваў, як з кожнай перамогай дзясочае абаяньне Руаты паступова зьнікае, і ў ёй агаляюцца, як вада вымывае зь пяску белыя іклы тыгрынага чэрапу, злосьць і нястрыманая прага шалу...

* * *

На пастамэнце, на ўслончыку стаяў туга зьвязаны заплаканы юнак. Нябога скраў нейкую каштоўнасьць у заможнага гараджаніна.

Перад ім – пажылая жанчына. На яе плячах, сьцёгнах, калянях цямнелі вялікія сінякі, што засталіся пасья першага бою. Яна гістэрычна атакавала Руату: штурхала, біла і кідалася наперад у безразважнай дзікай распачы, быццам да яе спіны шточас прыціскалі распаленую да чырвані дзіду. Азызлае ад гадоў цела непрыемна-жахліва пацопвалася з кожным рухам.

Руата ледзь вытрымлівала моцны націск. Яе губы ўжо былі разьбіты да крыві, на шыі пунсавелі шырокія рысы драпін.

Здавалася, сам д'ябал усяліўся ў жанчыну. Яна жорстка нападала, безь перадыху. І раптам, калі Руата ўжо знаход-

зілася на самым краі і ёй проста не было куды дзецца, апроч як упасьці – прайграць, ногі сталай жанчыны падкасіліся, апусьцілі яе на падлогу, яна цяжка захрыпела... Уласныя сілы здрадзілі ёй.

Руата хутка скарысталася гэтым, пераскочыла спаборніцу, схапіла за валасы.

– Аддай мне сына. Аддай! – узмалілася жанчына. Позна! Руата адпрацаваным прыёмам кінула бездапаможную спаборніцу за край.

Тая ўпала, шырока расплюшчаныя вочы застудзянелі ў просьбе.

Праз стогны натоўпу да мяне прарваўся хрыплы, поўны жалю крык:

– Не забівай!

– Трэба было адразу прасіць, на каленях! – віскнула Руата. Яна была разыюшаная ад таго, што ёй, непераможнай чэмпіёнцы, давялося на вачах у столькіх сьведкаў перажыць ганебнае імгненьне, калі яна ледзь не прайграла.

Руата з усёй сваёй хуткасьцю падбегла да зьвязанага юнака, накінула пятлю і выбіла з-пад ног няшчаснага ўслончык. Той два разы ўздрыгануўся і, схіліўшы галаву на бок, ціха захістаўся ў паветры.

Яго маці страціла прытомнасьць.

– Прыбярэце яе! Прыбярэце старую выродзіну, каб не псавала сваім выглядам нашыя вочы. Я пераможца, я маю права літаваць і караць!

Яна крычала, і кроў пырскала з разьбітых вуснаў. Дробны чырвоны дождж акрапіў пастамэнт.

А натоўп надрыўна вітаў пераможцу.

Я прадраўся праз загусьцелую масу людзей.

Ліпкі мярзотны натоўп сутаргава курчыўся. Я пакінуў людзечу самой сабе.

XI

Калідоры-трубы ці трубы-калідоры хісталіся ў такт маёй хады.

Я ішоў.

Кожны наступны крок даваўся мне цяжэй, чым папярэдні. Быццам нябачная рука пасля чарговага дакрананьня ступні да падлогі накідвала ўсё новыя і новыя кайданы.

Неўзабаве я ня мог рухацца і пляснуўся ў калідорны кут. Гэтак мне кепска. Я не магу, не хачу ні ісьці, ні варушыцца.

А мая мэта?

Якая мэта! Вар'яцкая і нікчэмная...

Калі няма яе побач!

Так, Руата жорсткая, бязьлітасная, але са мной яна не такая. Звычай і людзей разбэшчваюць яе душу! Злосьцю напаўняюць яе сэрца. Зьмяняюць да непазнавальнасьці.

Яна ня можа за іх адказваць!

Я наўмысна шукаў для Руаты апраўданьні. Я шукаў іх, каб прымірыць свае думкі са сваімі пачуцьцямі.

Ці я кахаў яе?

Я ўзгадаў яе вочы, рукі, вусны лагодныя і шалёныя.

А ці заўважыла яна маю адсутнасьць? Можа, сярод прыхільнікаў ёй усё роўна, дзе я, што са мной?

Мабыць, радуецца: нарэшце вольная... Апошняя думка

балюча працяла мяне. Я ўскочыў і пабег назад.

* * *

Па гуках музыкі, калі тое можна назваць музыкай, я знайшоў месца пагулянкі. Руата ўзвышалася на чырвоным троне. Яна была сумная, вочы неспакойна аглядалі прысутных. Яны зазьялі – напаткалі мяне. Руата ўзнялася мне насустрач. Пры ўсіх мы, не саромячыся, абняліся.

– Дзе ты быў? Я не знаходзіла сабе месца ад хвалявання!

– Я... я шукаў дарогу далей.

– Праўда?! – Руата адчувала тое, што я хацеў схаваць.

І раптам:

– Ты будзеш на роўных з усімі змагацца за мяне!

Руата ўскочыла на стол.

– Мусім наканаванасці! – крыкнула яна.

То быў выклік мне.

– Ах, так! – выбухнуў я. – Ты будзеш маёю!

Я біўся, як паранены леў, як зьнішчальная для ўсяго машына! Ніхто, нават велізарны асілак – тутэйшая знакамітасць, – ня здолеў мяне спыніць. Каханьне і гнеў дапамагалі мне.

Руата мая!

І калі мы былі ўдваіх, я чуў шэпт яе вуснаў:

– Больш не знікай. Я хачу быць заўсёды з табой. Я і ты разам...

Шчасьце – быць разам зь ёй. Можа, у гэтым і ёсьць найга-
лоўнейшы сэнс жыцьця. А мая мэта, мой народ? Усё аддаля-
лася, рабілася няважным. Узьнікалі думкі: гісторыю нельга
спыніць і павярнуць назад. А Шлях? А ці ён увогуле існуе?

Магчыма, гэта прыгожая легенда адсталлага народа.

– Каханы, а ты можаш быць цалкам маім? – спытала Руата.

– Я і так цалкам твой.

– Не, ты часта зьнікаеш у далёкім закутку розуму. Ты ха-
ваеш ад мяне свае таямніцы. Раскажы мне.

– Ты ж ведаеш, што я з самага нізу, мы людзі долу. У нас
свае звычкі...

– Я хачу зразумець.

– Мы капалі дол, каб знайсьці Шлях да зор. Але народ вы-
мірае. Нарадзілася легенда, што ёсьць іншы Шлях, які ля-
жыць праз вашыя землі.

– І ты яшчэ верыш у гэтую легенду?

– Так. Мая мэта – знайсьці Шлях.

– Шчасьлівы чалавек, які мае мэту, – задумліва сказала
яна.

– Але з табой я таксама шчасьлівы!

– Значыць, адно шчасьце перашкаджае другому! – у яе
вачах затрымцелі сьлёзы.

– Не, не, мы ж ідзём разам.

– Так, ідзём... – яна абняла мяне. – Але ж я ня з вашага
народу.

– Знойдзем Шлях, я цябе прывяду да нашых. Мы разам

іх выведзем з долу.

– Я для вас чужая.

– Са мной – не!

Я абняў яе, яна пацалавала мяне ў вусны.

– Каханы, а як ты здолеў тады выжыць?

Я ўсьміхнуўся, паглядзеўшы ёй у вочы.

– Чаму ты ўсьміхаеся? Я спытала штосьці забароненае?

– Калісьці даўным-даўно жыла прыўкрасная жанчына, якая выведала тайну моцы свайго мужа і прадала яе яго ворагам.

– Я не такая! – яна вырвалася з маіх абдымкаў.

– Я ведаю.

– Праўда?

– Праўда.

Яна сама абняла мяне.

– У чым жа была тайна яго моцы?

Я занурыў далоні ў яе валасы.

– У валасах.

– У валасах?

– У тваіх валасах таксама шмат моцы, іх бліск асьляпляе ворагаў, робіць мужчын смелымі і ў той жа час пакорлівымі...

– А ў чым твая тайна? – я прачытаў гэтае пытаньне па яе вуснах сваімі вуснамі.

Я зноўку ўсьміхнуўся, міжволі прымушаючы яе губы паўтараць маю ўсьмешку.

– Толькі пабываўшы ў вашых краінах, я штосьці змог сабе растлумачыць. У нас ёсць старажытны звычай: кожнага нованароджанага аддаюць на тры дні вешчунам-настаўнікам. Яны выконваюць над дзіцём абрад Сьпіральнай Замоў Замоў. У час сьмяротнае небясьпекі ў маёй галаве пачынае раскручвацца тая Замова і цела як бы дранцьевае, робіцца непашкодным. Дзіўныя адчуваньні.

Руата пачырванела ад самага інтымнага пачуцьця – даверу.

– Даляшорзах, я ня выдам твой сакрэт!

– Руата, я кахаю цябе!

* * *

Я зрабіўся самым фанатычным прыхільнікам Руаты. Пасьля перамогі я нёс яе на руках. Мы заўсёды былі разам і, здавалася, не існавала людзей, шчасьлівейшых за нас. Мы зрываліся ў каханьне, як птахі зь піку стромкай скалы. І разам разьбіваліся аб пляж зьнямогі.

А потым, калі новая хваля моцы прачыналася ў нас, я кажаў:

– Хадзем!

– Куды? – пыталася яна.

– Вышэй!

– Пачакай? Тут так хораша... Давай трошкі затрымаемся.

– Хадзем, хадзем! Там мая мэта!

Мы непрыкметна пакідалі горад, каб патрапіць у наступны.

Мы ішлі, ішлі. Цягнуліся лесьвіцы, сьцены, нізкарослыя лясы, штучныя азёркі, вадаспады, вёскі з аранжарэямі, пасёлкі з рамеснымі цэхамі, гарады з шырокімі праспэктамі, запоўненымі электрамабілямі і павозкамі, запрэжанымі карлікавымі васьлікамі.

Але ў самой сталіцы, пасьяля цудоўнага трыюмфу Руаты, калі сам Вялікі Канцлер узнагародзіў яе залатым вянком ружаў, яна цьвёрда сказала:

– Я адсюль нікуды не пайду. Я хачу тут жыць! Мы ня можам бясконца бегачь за міражамі.

І я паддаўся ёй.

«Сапраўды, – падумаў, – навошта сьпяшацца. Пойдзем заўтра».

А назаўтра я зноў сказаў, што пойдзем заўтра.

Бясконцы пусты ланцуг: заўтра – заўтра, заўтра – заўтра...

Мы былі разам, побач, нас ахоўвалі і пакрывалі ляўры славы непераможнай Руаты. І нашыя, цяпер рэдкія падарожжы, залежалі толькі ад спаборніцтваў, у якіх жадала браць удзел вялікая чэмпіёнка.

У ружовай бестурботнай імгле праходзілі тыдні.

А як жа мая мэта?! Мой Шлях?

Паўставала вельмі простае пытаньне: навошта?

Яна і я – больш нічога ня трэба! Яе прыгажосьць, адданацьць, каханьне і захапленьне, – і гэта заўсёды побач са мною!

Мы на грэбені хваляў задавальнення і шчасся!

Няўжо гэтага недастаткова?!

А мой народ, што вымірае на самым доле? Я магу яго вывесці да гэтых узроўняў, але ж ён са сваімі старажытнымі звычаямі ня змог бы ўжыцца з больш развітымі народамі.

Іх маглі проста знішчыць. А легенда пра Шлях пакуль заставалася толькі легендай.

Мэта – амаль недасяжная, мабыць, зусім нерэальная – ці патрэбная?!

Імкненне памірала.

Мэта згасала.

XII

Аднойчы на сьвяточнай бяседзе ў гонар чарговай перамогі Руаты я сярод шматлікіх гасьцей прыкмеціў знаёмы твар. Яго ўладальнік мала частаваўся і болей прыглядаўся да маёй каханай.

Я пазнаў: гэта быў мой «вызвольнік» Упляйк. Аднаго разу нашы погляды скрыжаваліся, і па тым, як бліснула лязо ў яго зрэнках, я зразумеў, што яму добра вядома, хто я такі. І, безумоўна, ён лічыць мяне ворагам.

Я чакаў, калі ён падыдзе, хоць павітаецца, каб праверыць мае нэрвы. Але ён ня толькі не падышоў, а неўзабаве зусім зьнік.

У сьвядомасьці пачаў трывожна зьвівацца вусень пыталніка. Я насыцярожыўся. Прадчуваньне ліха наплыло і праз хвілю адкацілася ў далёкі кут, калі я ўбачыў, як да Руаты нялоўка заляцаецца дробны начальнік паліцыі. Пакуль на пагулянцы ўсё было як звычайна, я мог супакоіцца, але весяліцца разам з усімі ўжо не хацелася.

І маё пачуцьцё мяне не падманула!

Калі вельмі пекная дзяўчына з доўгай русай касой ускочыла на стол, за яе распачалася такая дзікая непрадказальная бойка, што амаль усе прысутныя, нават трыбрухатыя чыноўнікі і надзьмутыя шляхцюкі з бліскучымі званочкамі ў вусах, апынуліся ўцягнутымі ў яе. Разломваліся і ўзьляталі

крэслы, пераварочваліся сталы. Крык, віскат, праклёны.

Двум добра выпіўшым дзецюкам не спадабаліся мае карыя вочы. Дзецюкі сумесна наваліліся на мяне. Я быў ня вельмі гатовы да абароны, таму яны лёгка падмялі мяне пад сябе. Давялося дужа якасна папрацаваць локцямі, каб глынуць сьвежага паветра.

Прайшло даволі часу, пакуль я цалкам вызваліўся ад іх і паглядзеў на трон Руаты. Але яе там не было.

Я абышоў усе закуткі чортавай карчмы, разварушыў усе «кучы-малы», якія сваімі тулавамі ўтваралі госьці, раскідаў паламаную мэблю. Нідзе!

Мне стала зразумела, што дзікая, бязглуздая бойка была справакавана, каб выкрасьці Руату. І зьяўленьне Ўпляйка было не выпадковым!

Я ня ведаў, што мне рабіць. Я тузаў людзей, якія тут жа, на падлозе, засыналі, пытаўся, ці ня бачылі Руату. Сонным голасам кожны цягнуў: «Не-е-е». А начальнік паліцыі нават ня змог зварухнуцца – ён хроп пад сталом сярод раструшчаных памідораў.

Ніхто. Ніхто не памкнуўся мне дапамагчы. Праўда, праз колькі хвілін я сам зваліўся ў зьнямозе.

У віно было падмяшана снатворнае.

Я прачнуўся, ня ведаю, праз колькі часу, на трохкутным кавалку ад былога стала. Нада мной стаяў дырэктар карчмы, яго чырвонае тварападабенства вішчала аб кампэнсацыі.

– Руата вам заплоціць, – сказаў я.

– Руата! Дзе цяпер тая Руата!

Мне стала зразумелым, што ён нешта ведае пра яе, я ўскочыў:

– Дзе яна?

Ён адхіліўся.

– Эй, хутчэй сюды! Выкіньце яго адсюль! – закрычаў ён ахоўнікам.

Тры грамідлы ня вельмі ветліва выпхнулі мяне з карчмы. Я застаўся адзін на непрыгляднай вуліцы.

Людзей амаль не было. Ніхто не хацеў са мной размаўляць.

Становішча было адчайнае. Я агледзеў мясцовасыць. Ніякіх сьлядоў супраціву. Напэўна, Руату вынеслі, калі яна заснула.

Дзень я кружляў вакол карчмы, біў у дзверы, патрабуючы размовы з гаспадаром, – безвынікова. Пасьля я шныраў па бліжэйшых раёнах, але – аніякай зачэпкі.

Нарэшце я пайшоў на кірмаш – там заўсёды пачуеш апошнія плёткі.

Сапраўды, людзі гаманілі пра бойку ў карчме, сьмяяліся. Я спытаў, ці ня бачылі яны Руату.

– А што, Руата зьнікла?

Я даў добрую тэму для плётак, і пакуль дайшоў да процілеглага краю кірмашовай плошчы, Руату тры разы гвалцілі, восем разоў застрэльвалі і бясконцае мноства разоў разразалі на часткі ды засоўвалі ў мяшок. Кожны з радас-

ным хваляваньнем шаптаў, што Руату выкралі і кінулі ў трубу з бактэрыямі, альбо яе задушыла і схавала палюбоўніца асуджанага злачынцы, альбо прыдумвалі настолькі жудасныя гісторыі, што сінім інеем пакрываўся мой пазваночнік.

Я ня ведаў, што і падумаць. Сапраўды, у Руаты павінна быць шмат ворагаў – сваякі ахвяр, пераможаныя ёю спаборніцы, іх прыхільнікі, дый самі злачынцы. Але пры чым тут Упляйк? А можа, ні пры чым, можа ён быў у сталіцы і выпадкова завітаў да нас?

Раптам хтосьці таргануў мяне. Я азірнуўся. Старая жабрачка ўсьміхнулася, паказаўшы адзін плястыкавы зуб.

– Вы шукаеце Руату?

– Так! – узрадаваўся я.

– Дайце пяць рUTOбаў, і я скажу вам, дзе яна.

Я дастаў з кішэні грошы.

– Яна і колькі мужчын на электрамабілі паехалі па чырвоным калідоры. Больш нікому ня вер!

– Там быў такі блакітнавокі, статны, з русымі валасамі?

– У спраўнасьць, паночку, паведаць ня могу, але, здэцца, сядзеў тамака такі.

Я даў старой грошы, яна адразу ж скрывілася:

– Вох, якая я неразумная, трэба было болей папрасіць.

Божа ж ты мой, маё неасьцярожнае дзеянне заўважылі разявакі, і, нібы галодныя мухі на цукар, накінуліся на мяне.

– Ня верце гэтай пляткарцы! Я адзін толькі бачыў Руату і скажу ўсяго за тры рUTOбы.

– Не, я ведаю, дзе яна!

– Ды каго вы слухаеце! Паслухайце мяне!

Я ледзьве вырваўся са шчыльнага кола карысьлівых дарадчыкаў і хутка пайшоў да паўднёвага выйсьця з гораду.

Праз два кварталы мяне дагналі чатыры-пяць хлопцаў у чорным, у масках. Без папярэджаньня іх кулакі абрынуліся на мяне. Хоць я не слабы, але сілы былі няроўныя.

– Прывітаньне ад Руаты!

– Забудзь пра яе! – апошняе, што пачуў я, перад тым як надышла малінавая цемра.

Апрытомнеў я, калі на столі ўспыхнуў твар Галоўнага Інфарматара, які паведамляў, што вялікая спарцмэнка Руата Наяроч Першая па просьбе ўраду адправілася ў Заходнія Тунэлі для спаборніцтва з тамтэйшымі спарцмэнкамі. Я падняўся да экрана паведамленьняў, што знаходзіўся на сьценцы калідора. На экране быў наклеены скотч імітацыі.

Як толькі я яго сарваў, твар Інфарматара перастаў паведамляць пра Руату і пачаў несці нейкую лухту пра эканамічнае гадаваньне свіньяў.

Зьнянацку да мяне прыйшоў боль ад гузакоў і выцятых месцаў. Дзесьці гадзіну давялося адлежвацца на трубах.

Гэты час у падсьвядомасьці зноў гучалі словы Вешчуна-настаўніка.

Калі боль трошкі сыціх, і я змог рухацца, упарта пайшоў да чырвонага, як казалі старая, а значыць, да паўднёвага калідора. Мабыць, сьмешна і жаласна было глядзець збоку на

маю хаду: цела не жадала падпарадкоўвацца – я нагадваў вялікую марыянэтку ў руках няўмекі, бо ня стаў выконваць патрабаваньне Сьпіральнай Замовы Замоваў – пачакаць содні да поўнага выздараўленьня.

Нарэшце дадыбаў да паўднёвай брамы гораду, але яна была зачынена.

– Эй, – крыкнуў брамніку, – адчыняй, трэба ісьці.

– Сам ідзі адсюль, дохлю, – вылаяўся ён. – Загаду ня чуў? Тры дні нікога не выпускаць! Шукаюць вінаватых у пагроме карчмы.

«Значыць, шукаюць мяне? – спачатку падумаў я. – Але ж мяне ўжо адшукалі... Няўжо напраўду ловяць зачыншчыка бойкі? Нешта ня вельмі верыцца».

– Слухай, братку, адчыні, надта сыпяшаюся, маці ў вёсцы хвора.

– Не магу. Чуў?

Усё ж такі я змог прайсьці праз браму, а вось мае грошы – не. Апошнія рутобы, што ціха паобразгвалі ў кішэні маіх штаноў, перасяліліся ў скураны мяшчак, што вісеў на поясе брамніка. Дадаткова я змог выпатрабаваць, каб ён мяне добра пакарміў: мой унутраны лекар, што шаптаў Сьпіральную Замову Замоваў, вымагаў добра падсілкавацца.

Ад брамніка ж я пачуў, што сапраўды Руата і яе выкрадальнікі праяжджалі тут на электрамабілі.

Я памахаў службоўцу рукою, ён шчыра здзівіўся, што я ўжо кульгаў ня так моцна, але адзначыў, што і бегма ня мож-

на дагнаць электрамабіль...

XIII

Чалавек ішоў мне насустрач. Вопратка яго адразу кідалася ў вочы сваёй незвычайнасьцю. Чорны, старога пакрою, фрак, жоўтыя ў сінія і зялёныя колцы брыджы, сучасныя лёгкія сандалі пад валасатымі лыткамі, на галаве – чалма, што нагадвала скручаную малінавую змяю, у руцэ – лякіраваны сакваж. Усе складнікі адзеньня былі прыстойна чыстымі і калісьці з гонарам вытрывалі спробу прасаваньня.

Мы павіталіся.

Ён казаў з правільным сталічным вымаўленьнем, хаця вопратка выкрывала, што чалавек доўга адсутнічаў у сталіцы і паспеў назаўжды адстаць ад тамтэйшай моды.

Яго твар суправаджаў кожнае слова дужа незвычайнай – пакуль не прывыкнеш – тэмпэраментнай мімікай, узлёты махнатых броваў мелі такую вялікую амплітуду, што адразу можна было пераканацца: перад табой шчыры аптыміст.

Пад правым вокам у яго была радзімка ў выглядзе павука, што яшчэ больш ажыўляла яго фізіяномію – быццам шчака, раз-пораз пацопваючы, імкнулася скінуць нахабнага інсэкта.

Мы разгаварыліся.

– І цяпер, бадай, ужо месяц бадзяюся па розных узроўнях, распытваю людзей пра Руату, – скончыў я свой сумны аповед.

– Прыемна пазнаёміцца з вашай інфармацыяй. Я – Ояр-

эт-С Кіфандоарвай-Міц, вольны маг і філэзаф. Апошнім часам жыў на сьметніку і думаў над пабудовай сьвету.

Бязь лішняй сьціпласьці скажу, што я раскрыў тайну стварэньня вас... Мяне. Сусьвету! – Пры тым галава яго моцна захісталася, напэўна, каб зацьвердзіць справядлівасьць сказанага. – А вы, шаноўны спадару, – працягваў ён, – першы, хто зьвярнуўся да мяне, і я вас ўзнагароджу...

– Як? Узнагародзіце? – мне вельмі-вельмі спадабалася гэтая ідэя.

– Так, я ўзнагароджу вас сваёй тэорыяй. Вы будзеце першы, хто цалкам дазнае яе! Хай мае здагадкі жывуць у людзях!

Мая радасьць імгненна зачаўрэла. Мне ня вельмі «ўсьміхалася» слухаць нудныя філязофскія разважаньні, мне трэба было толькі спытаць, ці сустракаў ён на сваім шляху Руату альбо Ўпляйка, але зь ветлівасьці я ня мог перапыніць яго.

Філэзаф зняў чалму, раскруціў, дастаў зь яе кавалак хлеба:

– Жуйце, слухайце, разумеіце... а падчас жаваньня ўсё запомніце...

Я здзівіўся ягоным словам і дзеяньням, але ежу ўзяў.

– Адмаўляць разьвіцьцё проста неразумна хаця б таму, што раней людзі хадзілі толькі пешкі, потым ездзілі на конях, а цяпер на электрааўтамабілях. А раз ідзе разьвіцьцё, то, значыць, безупынна адбываецца працэс формаствараньня матэрыі і абагачэньня душы. Ад простаі, беднай інфар-

мацыяй формы да больш складанай і больш багатай інфармацыяй...

Філёзаф яшчэ доўга расказваў мне пра эвалюцыю Сусьвету.

– А што штурхае да разьвіцьця? У чым палягае тая ўнутраная энэргія? Дык вось, матэрыя і душа – гэта набор пэўных інфармацыйных зарадаў. Прасьцей іх можна падзяліць на прысутнасьць і адсутнасьць пэўнай інфармацыі, – такія сабе інфачасьціцы «Так» і «Не», альбо «Плюсікі» і «Мінусікі». А іх спалучэньне стварае набор кодаў, якія кіруюць усімі працэсамі Сусьвету. І мы таксама плён тых выпадкова складзеных кодаў. Нават вучэньне старажытнай рэлігіі амаль наўпрост даказвае гэта. У сьвяшчэннай кнізе нашых продкаў напісана: «СПАЧАТКУ БЫЛО СЛОВА, СЛОВА БЫЛО Ў БОГА, БОГ – ЁСЬЦЬ СЛОВА».

– Ну, гэта я таксама чытаў, – сказаў я.

– А слова – ня што іншае, як код інфармацыі! Вось такі складаны і просты сьвет!

Я зь цяжкасьцю разумеў сказанае філёзафам, але адчуваньне, што ўсё залежыць ад кодаў інфармацыі, усё ў Сусьвеце створана інфармацыяй і ёю кіруецца, цьвёрда ўмацавалася ўва мне. Тым больш у маім розуме была закладзена Сьпіральная Замова Замоваў, па тэрміналёгіі дзіўнага філёзафа – своеасаблівы набор інфармацыйных зарадаў, што мог на час перакадаваць маё цела.

– А якая практычная карысьць ад вашае тэорыі?

– Практычная карысьць... Па-першае, гэта яшчэ адзін крок да заповітнай мары чалавека – усё ведаць і ўсім кіраваць. Фактычна мы можам знайсці філязофскае слова – той універсальны код інфармацыі, які адкрывае ўсе тайны мінулага і будучага. Па-другое...

Ён дастаў з сакваяжа яйка, паклаў на падлогу і крутануў.

– Бачыш, ня круціцца. Сьвежае.

Пасьля ён дастаў невялічкі бонг і пачаў далонямі выбіваць дзіўны сынкапаваны рытм. Пры гэтым ён штосьці мармытаў, пыр-ркаў губамі ці пасьвістваў. Рытм паімклівеў.

Па скронях старога пацяклі кроплі поту. Празь дзесяць хвілін гэтага напружанага дзеяньня стары адкінуўся і хвіліну ляжаў нерухома.

– А цяпер пакруці, – сказаў філэзаф, калі адкрыў вочы.

Я крутануў яйка – яно было гарачым і хутка круцілася.

– Ну, як? Укрутую!

Я паглядзеў на зьняможанага старога:

– Навошта так мучыцца, калі на кожным рагу ёсьць мікрахвалёвыя печкі?

– Ня ўсё ў сьвеце павінна мець практычную карысьць, – сказаў стары. – Яйка – дробязь. Калі трэба, можна прыдумаць вялікую сурму, у якую як сьлед падзьмеш – і разваляцца гарадзкія сьцены! А ўзьдзейнічаць на коды чалавека можна робячы напоі з траваў, можна вырошчваць спэцыяльна замоўленыя фруктовыя плады і даваць іх зьесьці, можна абкурваць чалавека адмысловым дымам – гэтым усім карыстаюц-

ца розныя ведзьмакі і клерыкалы, а можна проста складваць песьні ці вершы, пра гэта добра ведалі старажытныя трубадуры. Сілай паэзіі яны ўнушалі каханьне жанчынам. Трэба толькі ўкласьці свой набор інфачасьціцаў «Так» і «Не» такім чынам, каб яны траплялі ў рэзананс зь інфачасьціцамі абранай асобы. Трэба вялікае майстэрства і талент. Хочаш, зараз я засьпяваю прыдуманую мной песьню, і твая правая нага будзе танчыць?

– Не, не!

– Ой-ля-па-та-ну-ра-ко-о-о-са... – зацягнуў тонкім рыпучым голасам стары.

Я адчуў як у мяне дранцьвее левая каленка.

– Ай, – я пляснуў далоньй па левай назе.

– Так, трэба песьню падрэдактаваць і яшчэ пераправерыць... – сказаў філэзаф і ўсьміхнуўся. – А вам я скажу: пішэце вершы, мой малады сябру, і йдзэце сваім шляхам.

Вершы? Я ніколі не пісаў вершаў і нават ня ведаў, для чаго людзям патрэбны гэты занятак. Аднак мне падалося, што стары філэзаф добра ведае маю гісторыю. Яго словы распалілі ўва мне пацьмянелы было далёкі пульсар мэты. А потым яго захіліў твар Руаты. Я знайду яе, і мы разам адшукаем легендарны Шлях!

– Шаноўны Оярэт-С, а вы ня бачылі юную, прыгожую дзяўчыну, – я апісаў Руату, – і статнага блакітнавокага мужчыну?

Філэзаф падумаў:

– Ах, так, я помню, такі чалавек быў на сьметніку.

– На сьметніку?

– У атрадзе асэнізатараў. Ён у іх кіраўнік, здаецца. Так, так, а дзяўчына сядзела ў ягоным электрамабілі.

– На сьметніку!

Не, мне нешта зусім ня верылася. Упляйк служыў у гарадзкой паліцыі – і раптам асэнізатар на сьметніку... Руата на сьметніку! Шаноўны філэзаф зьехаў з глузду!

– Асэнізатары абслугоўвалі перапрацоўчую машыну! І калі блакітнавокі і яго людзі зьявіліся там, зусім нядаўна, жыхароў сьметніка разагналі. Праўда, самога сьметніка таксама, здаецца, ужо няма. За той час, пакуль я іду, яго, мабыць, пасьпелі ліквідаваць.

– Не, вы гаворыце праўду?! – я ўважліва паглядзеў у карыя вочы стомленага сталага чалавека.

Ні ценю падману. Спакойны, трохі насьмешлівы погляд.

– А навошта мне хлусіць? Вы, спадару, мне грошы ня плаціце.

– Калі ласка, скажыце, дзе той сьметнік?

– Далёка на паўднёвым усходзе.

– Дзякуй! – я схапіў яго руку і моцна патрос. – Мяне вельмі ўзрушыла ваша тэорыя! Я абавязкова запамню яе.

О-гэй! Я іду на паўднёвы ўсход!

Філэзаф па-сяброўску таргануў мяне за плячо.

– Посьпехаў табе, юны дружа... Памятай пра коды.

Я абняў дзіўнага чалавека.

– Паслухайце, Даляшорзах, апошняя пытаньне: вы выпадкова ня ведаеце іншага прыстойнага сьметніка, ці яшчэ якога ціхага месца, каб можна было пажыць і падумаць старому, змучанага сэнсам жыцця чалавеку?

– Ціхага месца?...

І я ўспомніў закінутую, жудасную турму, дзе была агідная жаба.

– Турма! О, гэта тое, што патрэбна прафэсійнаму філёзафу! – узрадаваўся Оярэт-С.

– Толькі асьцярожна, жаба можа стрэльнуць.

– Нічога, мы зь ёй дамовімся, тым больш у мяне будзе цярплівы слухач.

– Яшчэ просьба: пахавайце вязьняў.

– Не турбуйцеся. Я знайду спосаб прымусіць яго зрабіць усё як сьлед.

– Добра. Калі я выканаю сваю мэту, я знайду вас там і пазнаёмлю з нашымі Вешчунамі. Вам ёсьць пра што зь імі паразмаўляць.

– Ах, так, ледзь не забыўся, – ён дастаў з сакваяжа стос паперак, пакорпаўся ў іх, нарэшце выбраў невялікі папяровы пакунак. – За тое што ты мяне цярпліва выслухаў, я падарую табе адну рэч. Калі табе будзе вельмі самотна, разгарні гэта.

Мы цёпла развіталіся. Кожны пайшоў у свой бок.

XIV

Авальная пустэльная зала. Чыстая, бліскучая. Тут раней была ўсекраінная звалка. Чаму была? Яна і ёсьць, толькі яе добра пачысьцілі. Пад адтулінамі сьмецьцеправода ўжо зьявіліся новыя, малыя яшчэ, гурбы адкідаў.

Жаўтаскуры гарбун уважліва разварушваў іх крывым кіем.

– Добры дзень!

Гарбун спалохаўся, замахнуўся сваёй прыладай на мяне.

– Што трэба? – прашапялявіў ён бяззубым ротам.

– Я шукаю атрад асэнізатараў.

Востры канец кія ўдарыўся аб падлогу за пяць сантымэтраў ад мяне. Добра мець хуткую рэакцыю.

Я імклівым выпадам выхапіў кій:

– Эй, дзеду, так не жартуй. Лепей па-добраму скажы, і мы разыдземся.

Ён паглядзеў, як мой кулак сьціскае яго кавеньку. Выгляд сьцятых да белі пальцаў, што надзейна трымаюць дрэўка, падзейнічаў на яго.

– Там, за аркай, са сваёй чортавай машынай палезьлі ў шахту.

– А смуглявая дзяўчына была зь імі?

Ён выплюнуў каскад лаянкі, што ў ягонае мове азначала «так».

– Дзякуй, – я кінуў яму кій.

За аркай была глыбокая круглая шахта. Я чуў пра такія, яны служылі для хуткага паветранага спуску.

Я стаў ля краю.

Зноў мільгануў маяк маёй мэты. Я столькі падымаўся, ішоў, а зараз павінен прымусіць сябе перакрэсьліць свае намаганьні – кінуцца долу.

І я зразумеў. Я перакрэсьліў сваю мэту ўжо тады, калі пакахаў Руату!

Яна – мой кат, мой лёс.

Я ступіў у бездань.

XV

Перахапіла дыханьне. Некалькі сэкондаў праносіліся паўзь мяне аркі паверхаў, успалыхвалі і зьнікалі ў цемры іх агні.

Я ляцеў у пекла!

А можа, яшчэ ніжэй?..

Паветраны струмень, што ўзьняўся мне насустрач, запаволіў падзеньне. Я мякка апусціўся на падлогу.

На гэтым узроўні не было аркі, а зеўрала нейкая дзірка, над якой люмінесцэнтнай фарбай былі напырсканы крывыя літары:

«УВАХОД ЗАБАРОНЕНЫ!»

Я пралез у дзірку.

Калідор – чысты, сьветлы, што не стасавалася з «парадным уваходам», дзе замест аркі зеўраў пралом.

Празь пяць-шэсьць мэтраў калідор завяртаў направа і потым разыходзіўся на тры асобныя калідорчыкі. Нядоўга думаючы, я пайшоў проста.

Мяне ўразіла рэзкая перамена ляндшафту. Адразу за ростанямі асьвятленьне абранага мною калідорчыка рабілася настолькі цьмяным, што за чатыры крокі ад мяне я ўжо нічога ня мог разгледзець. Вялікі слой пылу пакрываў лампы на столі, а пад нагамі храбусьцелі пліткі, тынкоўка, шкло, кавалкі растураных плястыкавых скрыняў.

Увесь вэрхал і бруд мне нешта нагадваў. Ну так, я ўспомніў узровень, дзе жылі лемуры-звонгі і карлікі-апраханцы.

Дык вось дзе я апынуўся! Кола майго падарожжа замкнулася. Трохі ніжэй і будзе самы глыбокі паверх, дзе жыве мой народ.

А чаму ж калідор да ростаняў быў такі чысты?

Палыснула здагадка! Калідор чысьцілі асэнізатары.

Цяпер я па чыстым шляху хутка іх даганю. Я вызвалю Руату! Яна зноў будзе са мною!

Я пабег назад, да ростаняў. Левы калідорчык зіхацеў чысьцінёй! Цяпер усё стала на свае месцы.

Упляйк накіроўваўся ў экспэдыцыю на досьлед і ачышчэньне сутарэньняў. Але каханьне да Руаты не дала яму спакою. Упляйк адпраўляецца ў сталіцу, там выкрадае Руату і звозіць з сабою.

Я пайшоў па сьледзе, зь якога зьбіцца проста немагчыма – чысьціня і бліск, роўная дарога выведзе мяне!

Але эўфарыя спачатку непрыкметна сьціхла, а затым змянілася трывогай.

Іх там чалавек дзесяць, як мінімум, усе ўзброеныя, а я адзін, галодны, стомлены, супрацьпаставіць ім магу толькі свае кулакі. Трэба быць вельмі асьцярожным, але спачатку добра адпачыць.

Каб выпадкова мяне не прыкмецілі людзі з экспэдыцыі – раптам хтосьці будзе адпраўлены на «цывілізаваныя паверхі» з данясеньнем, – я зноў вярнуўся ў забруджаны калі-

дор, залез на трубы з бактэрыямі.

Я праспаў прыкладна паўгадзіны. Мяне абудзіў тупат. Ля маёй схованкі прабеглі – я пазнаў іх – звонгі. Яны стрымгалоў уцякалі ў кірунку шахты.

«Што, чысьціня не падабаецца?» – усьміхнуўся я.

Заснуў спакойна, мне сьнілася яна, мы пяшчотна абдымалі адно аднаго. А потым я апавядаў ёй тэорыю пабудовы сьвету Оярэт-Са Кіфандоарвай-Міца, дзіўнага філэзафа са сьметніка. «Як незвычайна і цікава, – захаплялася яна, – мы з табой «плюсікі» і «мінусікі» інфармацыі, і як нам пашанцавала, што табе і мне дадзена жыць у адзіным сьвеце і нашы коды аднолькавыя, мы разумеем адзін аднаго. Як цудоўна, што хітрыя «плюсікі» і «мінусікі», нашы «так» і «не» дазваляюць нам кахаць».

XVI

За авальным выгінам калідора я заўважыў чалавека і прытаіўся. Ён поркаўся ля мікрахвалёвай печкі і насьвістваў сабе пад нос вясёлую песеньку. Печкі сустракаліся на паверхах праз пэўную адлегласьць. Любы падарожнік мог заклаьці ў іх сваю ежу і згатаваць. Наверсе, у «цывілізаваным грамадстве», за карыстаньне імі бралі невялікія грошы для чысткі і рамонту, а тут, у сутарэньнях, можна было гатаваць бясплатна, праўда, паспрабуй яшчэ адшукаць несапсаваную.

Повар экспэдыцыі, а без сумненьня то быў ён, адышоў ад печкі, адшукаў у сыценцы дзьверкі, зайшоў у больш вялікую нішу. Дзьверкі грамадзкай прыбіральні зачыніліся.

Я ціхутка падпоўз да печкі. Трохі далей сядзеў, прытуліўшыся да сыценкі, вартаўнік, дзякуй лёсу, ён мяне не заўважыў. Я хутка адчыніў заслонку. Ого, абед на чалавек сто, ня меней! Было б снатворнае!

Я набраў у сваю туніку бутэрбродаў, каўбасы, яек, штучнай салаты і адпоўз.

Першы раз за той час, што пакінуў сталіцу «цывілізаванага грамадства», я нарэшце як сьлед паеў.

Потым залез на трубы з бактэрыямі. Невядомы шум даносьўся зь іх. Не зьвяртаючы ўвагі, я хутка па іх прабраўся да лягера асэнізатараў.

Мне было добра бачна, як асэнізатары працавалі.

Вялікімі гумова-мэталічнымі плітамі яны гермэтычна перакрывалі ў двух месцах калідор, затым у адной пліце адчынялася вялікая брама, да яе пад'яжджала машына з пузастай цыстэрнай, і агромністая пашча, што была сьпераду жаклівага агрэгата, дакладна ўстаўлялася ў браму.

Мэханічны монстар усмоктваў усё, што знаходзілася ў закрытым адрэзку калідора. Вялікія зубчаткі перамолвалі сьмецьце, а магутныя прэсы, прамочаныя жоўтай вадкасьцю, нібыта сьлінай жудаснай пачвары, разрэджвалі масу.

Потым вадкае месіва з агідным клекатаньнем праглыналася ў жалезнае чэрава. Як толькі цыстэрна напаўнялася, яна пачынала варочацца як бэтонамяшалка. Праз пару гадзін з дапамогай вялікіх шлянгаў зьмесьціва «жалезнага пуза» выпампоўвалі ў бактэрыяныя трубы.

Добрая падкормка для маленькіх выпрацоўнікаў энэргіі!

Вакол вялізнага сьмецьцясмока з драбільным прыстасаваньнем стаяла ўзброеная ахова.

Там я ўбачыў Руату. Яна побач з Упляйкама – гэта быў ён! – сядзела ў электрамабілі.

Мярзотнік! Ён зусім не адпускае яе ад сябе!

Руата выглядала заклапочанай, а ён – рэзкім і грубым...

Але мне ня надта добра было назіраць за імі з майго месца.

Трэба прасачыць, дзе яе шацёр, і калі ўсе лягуць спаць і выключыцца сьвятло, я падману варту і прабяруся да яе.

Я вызвалю сваю каханую!

* * *

Я спусьціўся з трубаў.

Бліжэйшы вартаўнік заўважыў мяне. Але асэнсаваць, што адбываецца, ён не паспеў. Я падскочыў да яго і рабром далоні ўдарыў па карку. Вартаўнік абмяк і непрытомны асеў на падлогу. Я схіліўся, зьняў зь яго пояса лазерны корцік, якім «цэнтральшчыкі» узбройвалі толькі элітныя вайсковыя злучэньні, і пабег да шатра Руаты.

Ціха прасьлізнуў у чатырохкутны змрок. Руата ня спала.

Яна заўважыла мяне, узьнялася, абняла:

– Гэта ты?

Я прагна пацалаваў яе ў вусны.

У галаве, замест пляна ўцёкаў, закружыліся ласкавыя словы: мая мілая... мая каханая... ты чакала... ты мая... мы разам...

XVII

Руата адхілілася і... пачала вырывацца.

– Што ты, супакойся, гэта я.

– Ня той! Ня той! Людзі, сюды! Усе сюды!

– Цішэй. Цішэй!

– Ахова, сюды!

Яна адштурхнула мяне і скокнула ў кут шатра.

– Што з табой, Руата!

Каля выйсьця паказаўся чалавек.

Упляйк!

Я націснуў гузік на цаўі корціка, зь ляза стрэліў прамень.

Упляйк адхіліўся, і прамень трапіў у кадык велізарнага ахоўніка, што ішоў за ім. Той з глухім стогнам паваліўся на зямлю. Упляйк кінуўся да мяне і лоўкім ударам нагі выбіў з рукі зброю:

– Эй, там, рэжце шацёр, – гучна загадаў ён.

Я паспрабаваў кулаком трапіць яму ў сківіцу, але не дастаў.

З двух бакоў тканіну прарэзалі чырвоныя язычкі – лёзы лазерных корцікаў, – якія ў момант разадралі шацёр. За ім паказаўся тузін узброеных мужчын.

Я адчайна супраціўляўся. Але ворагаў было вельмі шмат. Яны скруцілі мне рукі.

– Цябе папярэджвалі, забудзь Руату! – прарычэў Упляйк.

Я паглядзеў на сваю каханую, і боль клінком упіўся ў сэрца.

Яе вочы, калісьці бяздонныя, цяпер здаваліся зробленымі з чорнага шкла. У іх не было таго агню, што калісьці абпальваў мяне! Аднак не было і невыноснага холаду, якім яна адорвала сваіх ворагаў. Звычайны, «пакаёвай тэмпературы», пагляд без усялякай спагады ці крыўды быў нібы намалёваны цьмянаю фарбаю на яе зрэнках.

Яна нават не адводзіла яго, а глядзела на ўсё абыякава, як на нецікавае непаразуменьне.

– Руата, ты ж кахала мяне! Ты ж казалася, што заўсёды будзеш са мной!

Яна маўчала.

– Руата, што яны зрабілі з табой? Дзе ты?

Я падаўся наперад, але рукі моцна трымалі мяне.

Яна маўчала. Ні пагарды, ні жалю, ні подыху ўспамінаў (а я спадзяваўся, што яна таксама ўспамінае нашыя словы, нашую блізкасьць, радасьць).

– Руата, я кахаю цябе!

Я рвануўся з апошніх сілаў... І апошніх сілаў не хапала, каб вызваліцца.

Раптам голас, голас той, але не маёй Руаты дасягнуў сьведомасьці.

– Ведаеш, Даляшорзах, я не люблю мужчын, мэта якіх заплывае тлушчам.

XVIII

– Ты пашкадавала яго, – сказаў Упляйк, – ты папрасіла пакінуць яго: маўляў, няхай живе, як хоча... А ён прыйшоў і забіў майго целаахоўніка! Зараз ён мой! І нішто ня спыніць мяне. Адвядзеце вязьня да тых вырадкаў.

Мяне кінулі ў глуха зачыненую залю. Я ўспомніў яе. Менавіта тут я біўся з апраханцамі.

І яны былі тут. Скурчанымі камячкамі там-сям уздрыгвалі на падлозе. Бедныя, брудныя, худыя. Сярод іх былі і дарослыя, і малалеткі. На ўсіх абліччах, падобных да мысак кацянят, назіраўся аднолькавы выраз прыгнечанасьці і пакоры.

Я выбраў сабе месца і лёг. У цьмяным сьвятле дрэнна было відаць, куды класьціся, і я незнарок зачапіў кагосьці.

Заварушыўся карлік:

– А-а, ты. Ня надта далёка зайшоў.

– Маўчы, не твая справа, куды я ішоў!

– Куды б ні йшоў, апынуўся ж тутака, – ён агідна ўсміхнуўся.

Я павярнуўся бокам да яго. Словы карліка абудзілі ў розуме напалову забыты пульсар маёй мэты, але твар Руаты ізноў перакрыў яго. Мабыць, гэтыя два вобразы счэпленыя ў маёй сьвядомасьці.

Страшэнную пакуту цяпер прыносілі малюнкi памяці, мне хацелася іх вырваць, спаліць... ці глядзець, бясконца

глядзець і рыдаць, адчуваючы, як кожная сьляза, нібы скальпель, праразае да крыві скуру...

– Ну, мазахісьце, давай спаць, – буркнуў карлік.

Ён пачынаў мяне раздражняць. Карцела сарваць злосьць ці хутчэй забыцца, каб ня кінуцца ў вар'яцкую гістэрыку.

– Эй, ты! Можаш хоць апошнія хвіліны жыцьця пражыць спакойна?! – прарыпеў карлік.

– Слухай, курдуплю, закаркуйся! – злосна прамовіў я.

«Руата... – заенчылі мазгі.– Не, я вырвуся, я сілай вазьму цябе! Ты будзеш мая! Якая б ты ні была жорсткая, злосная, я вазьму цябе, а потым, потым... кіну!»

– Дурань!

– Ты... – я зноў хацеў сказаць нешта крыўднае, але ня мог хутка штосьці такое падабраць... І тут я зразумеў, што ён чытае мае думкі.

– Ты што, чуеш, што я думаю?

– Каму лёгка пакласьці руку на плячо, таму лёгка здушыць горла, – сказаў ён замест адказу. – Ты ішоў... Ты меў сваю мэту. А цяпер ты размазаны, як паўдохлая муха па шкле, якую праз момант цалкам прыціснуць.

– А ты... ведаеш, хто...

– Забудзь яе. Няўжо ты ніколі не адчуваў, што яна не твая? Яна ня можа быць тваёй. Вы розныя. Ты йшоў, вось і ідзі...

– Ісьці!

І я гучна засьмяяўся.

– Бедны карузлік, ня бачыш, мы замкнёныя.

– Ты можаш ісьці... у замкненьні...

Ён паступова «адключаўся».

– Эй, што з табой? Яго зрэнкі памутнелі.

– Ты можаш ісьці... у замкненьні... – ледзь чутна паўтарыў ён.

Я магу ісьці ў замкненьні.

– Чалавек замкнёны, можа зруйнаваць і троны...

Я зразумеў яго. Мае думкі, мая сьвядомасьць магла дасягнуць мэты. Маё «Я» магло дасягнуць мэты, але ня сам я!

Я ж не хачу так... Я хачу жывым дасягнуць сваёй мэты!

Стома, нібыта пухавая пярына, агарнула цела. Дзесьці ў кутку сьвядомасьці ўсьміхнулася Руата, я забараніў сабе засяроджваць увагу на ёй, яна зьнікла...

У цемры сну далёка-далёка мігцеў настойлівы маяк маёй мэты.

XIX

Вязьняў абудзіла яркае, пранікальнае ва ўсе куткі, аранжавае сьвятло.

У адным месцы, дзе сьцяна была штучна перакрыта, расчынілася брама, і ў яе, невыносна прарыпеўшы, уставілася жажлівая жалезная пашча мэханічнага монстра.

Апраханцы спалохаліся і кінуліся падалей ад яе.

– Даляшорзах, – адгукнуліся сьцены голасам Упляйка.

У вялікім авальным ілюмінатары паказалася яго постаць.

– Я, капітан гігіеністаў Зьвязу Трох Узроўняў Мінчвекс Упляйк Малодшы, абяцаю табе, што ты будзеш разрэджаны ў кіслаце і кінуты бактэрыям, як небясьпечнае сьмецьце.

І ніякія твае сьпіральныя замовы табе ўжо не дапамогуць...

«Руата, – падумаў я, – ты ж абяцала мне не выдаваць тайну».

– Потым мы расквітаемся з тваім племенем! – працягваў Упляйк.

«Не, – зларадна падумаў я, – хлусіш, да майго народу табе ніколі не дабрацца. Патаемныя лёхі ведаюць толькі выбранцы, а з такой махінай ніколі не пралезьці...»

– Упляйк, адпусьці апраханцаў і дай мне пагаварыць з Руатай.

– Гэты народ, як і тваё племя, – бруд нашага сьвету.

Бруд мы вычышчаем. А Руата і так на экране бачыць цябе.
– Дай мне ўбачыць яе.

Руата наблізілася да ілюмінатара:

– Я слухаю цябе Даляшорзах.

У мяне перад вачамі на імгненне ўспыхнуў твар старога філэзафа Оярэт-Са, і раптам я адчуў патрэбу ў словах. Я прамовіў да Руаты толькі што народжаныя радкі:

*Калі ты ў мяне закаханая,
Калі ты ў мяне, закаханая,
У сэрцы, у думках, у снах,
Калі я ў цябе закаханы,
Калі я ў цябе, закаханы,
Стаю ў закрытых вачах, —
Нас кліча нязьведаны Шлях!*

*Калі я ў цябе, закаханы...
Калі я ў цябе закаханы...*

*Калі ты ў мяне, закаханая...
Калі ты ў мяне закаханая...*

Яна засьмяялася. Зароў матор.

Заля дробна завібрала.

Струмень паветра спачатку сарваў пыл з падлогі, сьцен, столі, затым пакаціліся кавалкі тынкоўкі, у кагосьці зляцелі сандалі.

Струмень узмацняўся.

Вязні зразумелі, якая жахлівая сьмерць іх чакае. Пачалася паніка. Кожны імкнуўся схапіцца за выступ на падлозе, на сьценах. Людзі чапляліся адзін за аднаго і тым самым зрывалі тых, хто неяк трымаўся.

Струмень узмацняўся...

Адна кабета ціха засьлізгала па падлозе, яе рух падправіла жалезная ключня, што вылазіла збоку ля пашчы. Ногі трапілі на зубцы, што шалёна круціліся. Перадсьмяротны крык заглушыў роў матора. Пырснула кроў. Зрэнкі кабеты пашырыліся ад болю...

Я ня вытрываў больш глядзець.

Струмень узмацняўся.

Толькі-толькі зніклі русыя валасы кабеты ў жахлівых сківіцах, і ўжо новую ахвяру спрытна накіравала пад прэсы бязьлітасная ключня.

Крык болей не перапыняўся.

Жах, што спачатку ахапіў мяне, нечакана растаў, і я пачаў разважаць хутка, выразна, дакладна.

Мне адносна пашанцавала, бо ляжаў я каля канаўкі ў падлозе, адна рука дык вельмі зручна трымалася за яе край.

Другой рукой я схапіў за валасы карліка, які быў паехаў па бэтонна-плястыкавай роўнядзі.

Маё «выгоднае» становішча хутка ацанілі суседзі і ўдвух зачапіліся за мяне. Я адчуваў, як кожнае імгненьне зьнішчае моц рукі. Таму трэба было выбіраць.

Я падцягнуў карліка да рота, схапіў зубамі за каўнер, а

вольнай рукой ударыў дзецюка, які абхапіў маю шыю. Той вохкнуў і паляцеў да сьмерці. Другі дзяцюк, убачыўшы, што я раблю, страшна вылаяўся і паспрабаваў ухапіцца за нешта на зямлі, але там нічога зручнага не патрапілася.

Ён закрычаў і, зрываючы аб падлогу пазногці, пасьлізгаў да страшэннай машыны.

Я адбіваўся ад тых, хто ляцеў на мяне, і таксама, як мог, тузаў карліка, бо невядомае пачуцьцё падказвала – ён выра-туе мяне.

Карлік быў без прытомнасьці, і сутаргі пачалі «круціць» яго ногі, рукі. З горла ў яго вырываліся дзікія стогны.

– Ну, давай, давай, кажы мне! – крыкнуў я.

Мутныя вочы карузьліка праясьнелі.

– Сьмерць гэта канец... А канчаць заўсёды прыемна... – ён усміхнуўся.

– Кажы, – я штосілы страсянуў яго.

– Там... – вачыма паказаў ён.

І я прачытаў яго думку! Там – я дакаладна ўжо ведаў дзе! – трэба праламіць сыцяну...

– Людзі! Я ведаю выйсьце!

Мяне пачулі некалькі малых хлопцаў і дзяўчынка дванаццаці гадоў зь вялікімі сінімі вачыма – мабыць, іх старэйшая сястра. Толькі ж іх сілы былі настолькі мізэрныя.

Яны вішчалі, караскаліся і падалі, па чарзе набліжаючыся да пачварнай пашчы.

Хай гэта жорстка, але я зразумеў: пакуль вакол будуць

звар'яцелья істоты, мая сьмерць непазьбежная.

Я чакаў.

– А чаму ты не скарыстаўся выйсьцем дагэтуль?! Чаму ты, мязотнік, не сказаў астатнім?! – крыкнуў я ў вуха карліку, але той зноў пачаў траціць прытомнасьць.

Але на хвілю акрыяў:

– Ні ў кога няма моцы праламіць сьцяну... Там... там іншы сьвет, ня наш... там таксама канец... – забыцьцё не дало яму дагаварыць. Твар стаўся спакойным і шчасным. Ён перастаў дыхаць.

Я здагадаўся – мудры карлік загадзя праглынуў апошнюю прыхаваную порцыю наркатыка...

– Бывай, – сказаў я і расьціснуў пальцы.

Ён, ужо мёртвы, б'ючыся галоваю аб падлогу, паляцеў да жалезных, чырвоных ад крыві, клюшняў.

Нешта зьмянілася! Узмацніўся гук і вецер. Раздаўся трэскат і па бэтоннай падлозе папаўзьлі вялікія рашчэпіны, пад імі забялелі плястыкавыя косьці перакрыцьцяў. Гэта выратавала хударлявую сінявокую дзяўчынку, што яшчэ нядаўна падтрымлівала сваіх братоў. Яна змагла зачэпіцца рукамі за рабро адной з трэшчын і адчайна змагалася за сваё існаваньне. На той час у залі, якую «вычышчалі» асэнізатары, у жывых засталіся толькі я і яна. Жаль працяў мне сэрца, пасья зьмяніўся на гнеў, калі я ўявіў, што за сьмерцю людзей па экранах назірае купка нягоднікаў, а зь імі мая каханая...

Завіруха бэтоннага пылу і плястмасавых акраўкаў панавала

ла ў прасторы, замінаючы глядзець.

Я прыхіліўся да трэшчыны, за якую трымалася дзяўчынка.

Рашчэпіна была даволі шырокая, і як я здагадаўся, ішла па шве калідора. Я падпоўз да дзяўчынкі, разарваў алюміневую фольгу, што блішчэла паміж вострых плястыкавых краёў. За разрываю, як я і меркаваў, адкрылася міжтунэльная прастора, настолькі вузкая, што ў яе магла праціснуцца толькі яна.

– Залазь! Хутчэй! Пакуль яны будуць займацца мной, ты пасьпееш схавацца.

Дзяўчынцы было гадоў дзесяць-дванаццаць. Яна была настолькі худзенькая, што без праблем пралезла ў пралом у падлозе.

– А вы?

– Калі зможаш, дабярыся да паўночнай штольні. Пад плітой са спіральнай драпінай ёсьць лёх, за ім жыве народ вемасуты. Ён прыме цябе. Скажы, што Дзялшорзах ідзе па Шляху.

Яна паглядзела мне ў вочы:

Калі ты ў мяне, закаханая,

Калі ты ў мяне, закаханы... —

паўтарыла яна словы з маёй вершаванай замовы...

– Лезь хутчэй! – я звёў за дзяўчынкаю акрайцы тоўстай фольгі, каб неяк замаскаваць прарыў.

А мой шлях – растрэсканая плоская падлога – выглядаў як стромкая скала, па якой я абавязаны ўзьбірацца.

XX

Здавалася, струмень яшчэ ўзмацніўся, а пасля сьціх.

Плястмасавы сьнег-сьмецьце ўпаў на падлогу, цалкам за-сыпаўшы мяне. Задыхаючыся, я ледзьве выкараскаўся з сумёту.

Пачуў сьмех Упляйка, узмоцнены празь мікрафоны. Ён адмыслова прыпыніў машыну, каб бачыць мяне.

Зароў матор. Гострыя аскепкі паляцелі на мяне.

Што ж, няхай. Барацьба!

Я адзін супраць войска і пачварнай машыны.

Падцягнуўся. Паставіў ногі ў шчыліну, знайшоў для рук новы выступ. Зноў падцягнуўся.

Прапоўз такім чынам тры мэтры. Спыніўся адпачыць.

Туніка, мокрая ад поту, прыліпла да цела.

Далей пралягала зусім гладкая падлога, ніякіх зачэпак.

Трэба караскацца да іншага краю.

Я трошкі разьвярнуўся... Зрабіў неасьцярожны рух, і мая нага сарвалася. Я павіс (павіс на падлозе!) на адной руцэ.

Акраек трэшчыны ўпіўся ў фалянгі пальцаў.

І пальцы ня вытрымалі, я паляцеў!

Страшна, калі не валодаеш сваім целам, калі яно бездапаможна борсаецца ў даўкай плыні, што нясе на жаклівую сьмерць, ад якой ня выратуе нават чароўная мудрасьць старога мысьляра. Майму «Я» проста ня будзе куды вяртацца.

Пачвара нічога не пакіне ад майго цела.

Падзеньне паскорылася. Заля перад брамай з ключнямі звужалася. Паток аскепкаў шкла, плястмасы, тынкоўкі тут ушчыльняўся, што дадавала большых пакутаў.

Раптам пада мною на падлозе ўтварылася даволі вялікая трэшчына. Рукі чыста інстынктыўна схапіліся за край. Я павіс. Хвіліна сьмерці адкладзена!

З боку ўжо блізкай пашчы вылезла жудасная ключня, пачала павялічвацца. Бачна, як расьціскаюцца і сьціскаюцца агромністыя абцугі. Яны цягнуліся да мяне.

Не! Далёка!

Жалязьяка здолела толькі дакрануцца да падэшвы маіх сандаляў.

Я мог трохі перадыхнуць. Усю падлогу вялікай залі пакрывала павута шчэрбін і трэшчын.

А пачвара высмоктвала паветра! Вецер яшчэ больш узмацніўся – мабыць, ва Ўпляйка ня вытрымалі нэрвы, і ён загадаў запусьціць машыну напоўніцу. Град вострых аскепкаў тынкоўкі, адломкаў засохлай фарбы, плястмасы бязьлітасна біў мяне. Сьмецьце засядала ў валасах, забівала ноздры, вусы, вочы. Дыхаць рабілася ўсё цяжэй. Я з апошніх сіл трымаўся за гостры край трэшчыны, вісеў у струмені паветра над самай пашчай машыны. Раптам раздаўся страшэнны выбух – гэта са сьценкі з клёпак сарваўся пласт сталі. Ён праляцеў паўзь мяне, садраўшы зь мяне туніку і параніўшы мне сьпіну, і плазам упаў на пашчу машыны.

Рухавік узвыў. Але струмень паветра аслабеў.

Па трэшчынах, як па прыступках, я пабег да таго месца на сьценцы залі, якое мне паказаў карлік. Хутчэй, пакуль машына не перажавала сталёвы ліст.

Маё цела, нібы сьвежая лаза ў руках празорцы, затрымцела. Я ўвесь сьціснуўся і ўдарыў правай рукой у сьцяну. Яна адспружыніла мой кулак, з костачак палілася кроў. Але і на сьценцы зьявілася зорка чорных трэшчын.

Яшчэ адзін наймацнейшы ўдар! Рука правалілася ў плястмасу і фольгу. Адтуль вырваўся струмень паветра, якое напала, наталіла мяне. Яно было іншым, чым паветра на ўсіх узроўнях сьвету. Марозкае і вострае, сьвежае і пругкае.

Машына разжавала стальны ліст і цяга зноў узмацнілася. Я, борсаючыся ў паветры, з усёй моцы разьдзіраўпашыраў дзіру.

І раптам роў матора сьціх.

Асэнізатары заўважылі, што я раблю.

Позна, Упляйк!

Я перакуліўся ў праробленую адтуліну.

Маё зьявілене цела пляснулася на простакутную плятформу. Я ўбачыў помку выкліку, хутка націснуў на яе. Побач бясшумна паднялася сьцяна. Плятформа ўвезла мяне ў шахту.

Патаемная паветраная шахта!

У пругкіх струменях паветра я паплыў уверх.

Плятформа, што засталася ўнізе, пасунулася на сваё мес-

ца, сыцяна за ёю важка апусьцілася, захіліўшы сваім гмахам
маю сьмерць.

XXI

Хуткі пад'ём. Над маёй галавою з бразгатам і шыпеньнем разъехаліся ў розныя бакі паловы жалезнага века...

Імгненьне я стаяў на краі прорвы, на дне якой плёскаўся чорны акіян бяздонья. Далёка наперадзе, на супрацьлеглым краі, віднелася каменная стромая сьцяна. Такая ж сьцяна была за маёй сьпінай, якая на значнай вышыні пераходзіла ў велізарныя скляпеньні, нібыта хтосьці спрабаваў пабудаваць цырк для гігантаў. Упершыню я апынуўся ўсярэдзіне такога агромністага збудаванья і ніколі ня бачыў столькі адкрытай прасторы. Закружылася галава, я абапёрся на сьцяну.

Жалезны гаўбец, на якім я стаяў, здрыгануўся і нізкім тонам загудзеў. Мабыць, унізе зноў запрацавала паветраная шахта. У яе прабраліся людзі Ўпляйка.

Я саскочыў на вузкі гзымс, што надвісаў уздоўж прорвы. Гэта быў адзіны шлях. Хутка пайшоў па ім. Гзымс няўхільна падымаўся. Я стараўся не глядзець у бездань, бо нараджаўся страх вышыні і адкрытай прасторы.

Прыкладна праз трыста крокаў мне сустрэлася яшчэ адна такая ж паветраная шахта. Пасьля – яшчэ і яшчэ. Адны зь іх былі напалову разбураныя, іншыя выглядалі так, быццам імі ніколі не карысталіся. Значыцца, да гзымса можна было «даехаць» з розных узроўняў. А гэта былі патаемныя хады нашых продкаў, пра якія людзі даўно забыліся, а я чуў пра іх

толькі ў старажытных легендах. А гэты гзымс, сьцежка над пропадняй, і быў тым заповітным Шляхам?

Аднак я памыляўся, бо праз гадзіну хуткай хады я ўбачыў ШЛЯХ.

Перада мною быў каменны мост, які вёў на той край прорвы. Дакладней, мост утваралі асобныя пліты-прыступкі, што на рознай вышыні непадалёк адна ад адной выступалі зь бездані. Паміж некаторымі былі прагалы, якія можна было толькі пераскочыць.

Калі я стаў на першую прыступку, аднекуль знізу ўспынула аранжавае сьвятло, нахшталт вартавых промняў, што меліся на брамах кожнага гораду. З-пад наступнай прыступкі вырваўся струмень паветра, які спачатку парываўся мяне скінуць у прорву, а пасля ўтварыў вакол мяне безупынны віхор. Кожная прыступка выпускала з-пад сябе шалёны вецер, які налятаў на мяне, а пасля, быццам адчуваючы, што я даволі моцны і мяне скінуць няпроста, ператвараўся ў новы віхор, толькі іншага колеру. Неўзабаве я быў ахутаны вясёлкавым ветраным коканам. У мяне сьлязіліся вочы, скроні сьціснуў боль. Адчуваў паколваньне па ўсёй скуры, па ёй пайшлі чырвоныя пухіры. Рознакаляровыя віхры спараджалі невялічкія маланкі, што непрыемна патрэсквалі і сьляпілі. Успышкі мікрабліскавіц зрэдчас адбіваліся блікамі на гладкіх чалавечых костках і чарапах, што былі заціснуты ніжэй паміж прыступкамі ці ляжалі далекавата на доле. Мяне ахінуў жах. Але я адчуваў, што вяртацца нельга, там – сьмерць.

Хаця і наперадзе нішто не казала пра збаўленьне. Ісьці было ўсё цяжэй і цяжэй. Каб адагнаць боязь, я лічыў прыступкі.

З-пад сорок шостаў вырваўся такі моцны вецер, што зьбіў мяне з ног. Але я паляцеў не ў тартарары, а ў вышыню. Вецер з-пад сорок шостаў прыступкі (ён быў залатога колеру) падхапіў мяне і кінуў у велічэзную агністую браму, што зьнянацку ўзьнікла на траекторыі палёту. За ёй віравала агромністая сьпіралепадобная паветраная ўлонка.

Яна ўсмактала мяне.

Усе колеры сьвету перамяшаліся і ўспыхнулі зыркiм белым сьвятлом...

* * *

Калі я адкрыў вочы, нада мною было нешта незвычайнае. Я нават спалохаўся, ці ня здарылася ў сьвеце неверагоднай катастрофы альбо вайны з выкарыстаньнем выбуховых рэчываў, што былі забароненыя шматлікімі канвэнцыямі і пагадненьнямі.

Каменныя сьцены, скалечаныя, перакручаныя, нехлямяжа навісалі нада мною. Ва ўсёй пабудове незвычайнага калідора, дзе я ляжаў, не было ні лёгікі, ні заканамернасьці. Я са здзіўленьнем і трымценьнем азіраў зломленыя, крывыя лініі сьценаў і цені, якія быццам прарасталі на іх, як неверагодныя водарасьці марскога возера.

Але аднекуль з глыбіняў падсьвядомасьці само па сабе ўс-

плыло малаўжывальнае намі слова: «Пры-ро-да!»

Нада мною былі натуральныя скалы, якія я калісьці мог бачыць на карцінках кніг ці на экранах фотасховішчаў.

Ці ня сон гэта?

Я прыўзняўся, пальцамі правёў па няроўнай паверхні скалы. На дотык яна мне падалася шурпата-прыемнай.

Доўга ляжаў, разглядаў, зачароўваўся ў любаваньні.

Велічнае імгненьне, калі абстрактныя ўспрыманьні, пачэрпнутыя з урыўкавых навуковых звестак ці паўфантастычных народных паданьняў, альбо са сноў і мараў, – раптам паўстаюць на яве.

Прыродныя алягічныя награвашчваньні, здавалася, насычалі мяне моцай і спакоем.

Я пайшоў па ПЯЧОРЫ. Дзіўна, але я не адразу заўважыў, не адразу адчуў, што я быў цалкам голы, побач не было ні маёй тунікі, ні акраўка тканіны, увогуле нічога, чым я мог бы прыкрыцца. На нагах засталіся толькі вемасуцкія сандалі, якія я так і не захацеў памяняць на модны абутак гараджаннаў. Спецыяльна вырабленыя са скуры прыдольных пацукоў, яны дазвалялі бяшумна хадзіць па падземных тунэлях, а ў шырокіх рамянях, што ахіналі пяткі, былі патаемныя кішэнькі, дзе я хаваў мэдальён, падораны Руатай, падарунак філёзафа са звалкі, а таксама ў кожным зь іх ляжала срэбная сьпіралька – кудмень-абярог народу вемасутаў. Магчыма, гэта і не дало сандалям сарвацца з ног, ці, наадварот – не дало мне зьяцець з прыступак Моста.

Я ішоў, мякка ступаючы па няроўным грунце, мая галізна падавалася цалкам натуральнай для Прыроды.

Сьмешная, зьвілістая рачулка ціха квохкала над прыдоннымі каменьчыкамі.

Пасьля «крывой брамы» я акнуўся ў сьвятло! І бясконцасьць! У мяне было пачуцьцё, быццам у маёй галаве раскрываецца генэтычная памяць, я мог зрокава ўспрымаць раней не напоўненыя вобразамі словы: «Неба», «Аблокі», «Далгляд». Я прылёг на мяккую падлогу, захапляючыся краявідам. Далоні сьціснулі вільготную глебу. «Зямля»! Вось што гэта значыць!

З-за горнага схілу выглянула СОНЦА! Антыдзюра ў столі-небе!

Сьвятло, якое яно спараджала, я ня мог успрымаць як звычайнае сьвятло, – проста антыцэбра. Я без адрыву глядзеў на сонца, асьляпляючы вочы. Здавалася, што мой розум і сонца зьліваюцца, быццам аднародныя субстанцыі.

Я з гонарам адчуваў, што прайшоў па ШЛЯХУ.

І цяпер магу дасьледаваць падсонечную частку сусьвету!

XXII

На паляне разналісьцевага лесу ля вогнішча сядзеў не стары яшчэ мужчына. Кійком варушыў вуглі. Там пякліся плады, падобныя да бульбы.

Я заўважыў яго з гушчару яшчэ здалёк. Ён, здавалася, не пачуў майго набліжэньня.

На ім былі кашуля з грубай тканіны, відавочна ручной работы, апярэзаныя шырокім блакітным поясам штаны, пашытыя з той жа тканіны, акуратна запраўленыя ў высокія боты (я параўнаў яго абутак са сваім, усміхнуўся: параўнаньне было не на карысьць маіх сандаляў, якія не падыходзілі для падарожжа па лесе), над правай халявай яго бота выступала дзяржальна вялікага нажа. На лямцы, цераз плячо, вісела скураная торба, аздобленая чорнай махрою.

Я адчуў сорам за свой выгляд, адышоў зноў у гушчар, каб зрабіць сабе лісьцёвую спадніцу.

Пасьля я вярнуўся.

– Добры дзень, – прамовіў я.

– Добры дзень.

Ён заўважыў мой «галодны» позірк, якім я глянуў на бульбу.

– Я толькі што знізу і, папраўдзе, за дзень нічога ня еў.

– Ну, трэба пачакаць трошкі.

Я хваляваўся, ці зразумее ён мяне, але са здзіўленьнем

адзначыў, што яго вымаўленьне нагадвала вымаўленьне жы-
хароў Заходніх Тунэляў. Магчыма, «заходнікі» раней адкры-
лі Шлях і хавалі гэта ў сакрэце.

Больш уважліва я агледзеў гэтага «лесавіка».

Ад раскосых зялёных вачэй па твары разьбягаліся пром-
ні неглыбокіх зморшчын – узьдзеянне сонечнага сьвятла. У
ягоным абліччы адчувалася некаторая суворасьць.

«Лесавік» рабіў усё няспешна, разважліва. Таксама няспешна вымаўляў словы.

– А хто жыве ў гэтым лесе?

– Гэта ня лес, гэта Сад.

– Такі вялікі?

– Не такі ён і вялікі. За пару тыдняў увесь абысці можна.

А жывуць у ім птушкі, дробныя грызуны і дробныя драпеж-
нікі, што пільнуюць колькасьць грызуноў. Жывёлаў, небясь-
печных для чалавека, тут няма. Спакой і радасьць, – ён сум-
навата ўсьміхнуўся.

– А які народ насяляе гэты Сад?

– Мой.

– А як ваш народ завецца?

– Раншай... Раншайты.

– Не чуў пра такіх. Але па гаворцы думаю, што вы выйшлі
з Заходніх Тунэляў.

– Так. Праўда, гэта было так даўно, што пра нас ужо за-
быліся.

– А я прадстаўнік вемасутаў, з самага долу. Даляшорзах

Ін-Йорм.

– Ого, – зьдзівіўся ён, – з тых шаманаў-далакопаў?

– Так, хаця мне не падабаецца, калі нас так называюць.

– І змог дабрацца сюды! – ён на імгненьне задумаўся... –

Раншай Варат Першы, – цьвёрдым голасам прадставіўся «лесавік-садавік».

«Руата таксама была першая», – падумаў я.

– Цікава, што вашае імя і назва народу супадае.

– Такі ў нас звычай. Дадаваць у імёны хлопцаў назву нашага гордага народу.

– Магчыма, у такіх варунках, народ квітнее. Паветра, вады і ежы хапае.

– Вядома.

– А колькі вас? Мабыць, сотня, дзьве? Вунь якая тэрыторыя.

Ён усміхнуўся шырэй. Відаць, здагадаўся, чаму я задаў гэтае пытаньне.

– Нас тут дастаткова. Але нават адзін новы чалавек будзе ўжо лішнім.

Нядобрыя ноткі прагучалі ў словах мужчыны.

– Але ж пакуль спускаўся з гор, я ня ўбачыў ніводнага, апрача вас, чалавека, – прамовіў я спакойна, – і нават жытла не відаць.

Ён моўчкі раскідаў кіем вуглі, дастаў бульбіны і паказаў поглядам, каб я частаваўся.

– А далей няма яшчэ аднаго саду ці лесу? – спытаў я, пад-

кідваючы на далоні гарачы плод.

– Няма.

– А вы былі там, за гарамі? – я паказаў у той бок, куды сядала сонца.

– Тут навокал горы.

– Але ж за імі павінна быць зямля.

– За імі жалеза-каменная пустэльна з дробным пылком.

– І так да самага далягляду?

– Так па ўсёй плянэце. Сад – аазіс на дне вялікага кратэра.

Вакол – непраходныя горы... Гэта Сад Замкнёных Гор...

– Чаму тут Сад ёсць, а там нічога няма? – даймаў я «садавіка».

– Табе не зразумець...

– Я шмат чаго ведаю пра Сусьвет! – ганарліва прамовіў я.

Мужчына паблажліва зірнуў на мяне:

– Даўно, у дагістарычную эпоху, гіганцкае касьмічнае цела прабіла жалеза-каменную кару плянэты. Яго рэчыва перамяшалася з больш мяккімі ніжнімі сляямі, што і дазволіла нашым продкам пасадзіць тут Сад.

– А самі яны спусьціліся пад зямлю?

– Правільна.

– А адкуль вы гэта ведаеце?

– Нашыя старэйшыны апавядалі.

– А магу я зь імі пагаварыць?

– Можаш... Толькі заўтра. Сонца сядзе. Будзе ноч.

Насамрэч надыходзіла Ноч – а ня штучнае зацямненьне,

якім кіруе Аўтаматычная Станцыя Часу!

– А вашы старэйшыны не казалі, адкуль прыйшлі нашыя продкі?

– Яны прыйшлі з зораў.

Хутка цямнела. На целе неба, паўсюль-паўсюль, высыпалі срэбныя радзімкі.

Я заварожана сачыў за ніколі ня бачаным чарадзеяствам.

На чорным тле нябеснага купала паступова праявіўся Белы Шлях. Цяпер я выразна разумеў, што той заповітны Шлях, па якім я павінен ісьці, – гэта і ёсьць Зорны Белы Шлях. «Дзіўнае, няўрымсьлівае жыццё чалавека. За адным пройдзеным Шляхам заўсёды паўстае наступны», – падумаў я.

Раншай заўважыў, як я гляджу на неба.

– Нашыя продкі называлі яго «Млечны Шлях».

Мяне ўразіла і ўзрушыла такая паэтычная і трапная назва.

Як мы п’ём малако сваёй маці, каб узмацнець, падняцца з падлогі, так і нашая душа мусіць піць малако зор, каб падняцца зь зямлі да іх.

Я прагна ўглядаўся ў зоры, я наталяў сваю адвечную смагу душы. І як мне было шкада свайго народу і ўвесь чалавечы род, якому наканавана жыць у цесных змрочных сутарэньнях.

– Калі нашыя продкі прыйшлі з зораў, значыцца, там павінны быць іншыя сады ці землі, дзе можна тыя сады пасадзіць! – усклікнуў я. – Скажэце, а як нашыя продкі хадзілі

па зорах?

– У іх былі спэцыяльныя вялікія караблі. Адзін такі карабель калісьці прыляцеў сюды.

– Значыць, можа прыляцець яшчэ карабель!

– Нашыя старэйшыны кажуць, што можа.

– Мне трэба абавязкова паразмаўляць зь імі.

Раншай пагасіў вогнішча, дастаў з торбы покрыва, раскінуў на траве і лёг на яго.

– Тут лета і зіма амаль аднолькавыя. Так што можна спаць на зямлі – ня зьмерзьнеш.

Перад тым як заснуць, ён распытаў пра жыццё ўнізе, пра мяне, хаця, як мне падалося, гэта ня вельмі цікавіла яго. Калі жывеш у такой прыгажосці, хіба захочацца думаць пра падземельле?

Неўзабаве Раншай мірна пасопваў.

А я доўга ня мог заснуць. Назіраў за зорамі. І нават зразумеў, што трэба яшчэ навучыцца добра выбіраць зоркі, каб знайсці для майго народу самую трывалую, бо некаторыя зь іх не трымаліся на небе і падалі на зямлю.

XXIII

Прачнуўся ад таго, што ў мяне зацяклі рукі і ногі – яны былі туга звязаныя моцнай вяроўкай.

– Добрай раніцы, далакопе, – усміхнуўся Раншай усё той жа сумнаватай усмешкаю, – ты хацеў паразмаўляць з маімі старэйшынамі. Што ж, я табе даю трохкі часу на гэта.

Я прыўзняўся, наколькі дазвалялі путы, але нікога каля «лесавіка-садавіка» не заўважыў.

– Дзе ж яны? – спытаў я.

– Тут, – адказаў Раншай і паказаў вялікім пальцам на сябе. – Я і ёсьць увесь мой народ. Значыць, і старэйшыны мае ўва мне, – ён засьмяяўся. – Ты хацеў вывесці сюды сваіх плюгавых далакопаў, каб яны перакапалі тут усю глебу. Дык ім было б нецікава: глеба тут мяккая, як пух. Бачыш, якая трава расьце сакавітая, якія дрэвы сытыя, плодныя. Патра-сеш – вось табе і сьняданак, і абед, і вячэра. Твае людзі та-кога ня бачылі... І, як ні шкада, ніколі ня ўбачаць. Далакопы павінны капаць сабе долы, – ён зайшоўся такім гучным сь-мехам, што распалохаў райскіх птушак, якія ціўкалі ў лісто-це дрэваў.

– Што тут сьмешнага? – злосна сказаў я. – Калі я змог сюды прыйсьці, то і яны могуць зрабіць тое самае. Я пакажу ім, куды ісьці.

Ад сьмеху ў Раншай на вачах выступілі сьлёзы.

– Ты ня зможаш ім нічога паказаць, бо ты ўжо сёньня ня будзеш жыць на нашай плянэце.

– Я і мой народ можам жыць на іншых плянэтах, як нашыя продкі.

– Продкі? Што ты ведаеш пра продкаў, хлопча? Хаця да ведацца ўжо не пасьпееш. Ты сёньня проста ня будзеш жыць. Ты станеш мёртвы.

– За мной ідуць мае людзі, – напаўсхлусіў я, а сам паду-маў, што калі сінявокая дзяўчынка дабралася да краіны ве-масутаў, то мой народ абавязкова пашле за мной кагосьці.

Але мае словы зноў расьсьмяшылі Раншяя.

Калі новы прыступ сьмеху прайшоў, ён дастаў з халявы бота вялікі нож і наблізіўся да мяне.

– Ведаеш, я магу моўчкі ўсадзіць гэты цясак табе ў сэрца, нічога не тлумачачы, але тады ты памрэш з надзеяй, што за цябе адпомсьцяць, што знойдуць твае сьляды. Ты будзеш адчуваць сябе героем. А героем паміраць ня так пакутна. Але мне ня хочацца цябе шкадаваць.

Ён уважліва агледзеў лязо нажа, моцна сыціснуў дзяр-жальна ў руцэ і рэзка ўстраміў у зямлю побач з маімі пугамі.

– Ніхто сюды ня прыйдзе, не адпомсьціць, не даведаецца, дзе ты зьнік. Ніхто сюды ня дойдзе. Я спадзяюся, ты добра помніш вогненную Брану, празь якую ты праляцеў? Я сам калісьці, трасучыся ад страху, падхоплены залатым ветрам нырнуў у яе. Дык вось, тысячы гадоў таму яе стварылі нашыя мудрыя продкі. А створана яна такім чынам, што пакуль у

Садзе знаходзяцца два чалавекі, яна нікога не прапусьціць. Для трэцяга яна закрыта!

– Калі ж ты мяне заб’еш, то ў Садзе зноў будзеш ты адзін, і Брама зможа прапусьціць больш моцнага за цябе, які і адпомсьціць за маю сьмерць!

– Мяркуючы па тваіх аповедах, – ён зноў усьміхнуўся сваёй усьмешкаю, – за табой можа прыйсьці толькі дзяўчына.

– Дзяўчына таксама моцны спаборнік.

Я ўспомніў, як Руата раскідвала бамбізаў падчас боек у корчмах.

– Ведаю, але за тых доўгія-доўгія гады, што я тут жыву, я забіў столькі мужчын і жанчын, якія здолелі прабрацца сюды, што дай мне веры – вопыт сваё возьме. Тым больш, ніхто ня ведае, што я іх буду забіваць. Аднаго чалавека, які нічога не падазрае, няцяжка падмануць. Пасьля таго як я забіў папярэдняга гаспадара Сада, шчырага старэчу Маянтоха з апраханцаў, і сам зрабіўся гаспадаром гэтага райскага кутка, я на працягу году кожны дзень падыходзіў да выйсьця з пячоры, каб пераканацца, ці не зьявіліся сьляды новага госьця. Але прайшло амаль дзесяць гадоў, калі зьявіўся «сталічнік» Лесма. Я даведаўся пра гэта па зьменах у Садзе. Птушкі сьпяваюць ня так, дрэвы шумяць ня так, калі ў Садзе чужынец. Ды й сам ён ва ўсё горла крычаў пра сябе. Я высачыў і, ціхутка падкраўшыся, зарэзаў яго, калі Лесма заснуў...

– Навошта табе забіваць госьця? Сад – вялікі, хопіць месца для дваіх.

– Ты думаеш, мне шкада дзяліцца Садам? Ці ты думаеш, я маньяк, якому цікава забіваць? Калісьці я шчыра пераконваў сябе, што мне цікава забіваць людзей, нават першую сотню гадоў, што я жыву тут, я так сабе ўнушаў, прыдумваў розныя пакараньні, каб прымусіць адчуваць радасьць ад сьмерці іншага. Не, гэта ня так. Я вымушаны забіваць кожнага, хто прыйдзе сюды.

– Ты ахоўнік Сада, продкі табе далі наказ нікога сюды не пускаць?

– Глупства... Гэты Сад, пасаджаны нашымі продкамі, – адзінае, што абагачае і ачышчае атмасфэру плянэты. Толькі ён паступова стварае тут паветра, якім вы там, унізе, дыхаеце. Вам па трубах паступае самае неабходнае для жыцьця рэчыва – паветра, узбагачанае кіслародам. І калі раптам тут паселіцца нейкае племя, што будзе ў такіх цяплічных умовах неабмежавана размнажацца, а яно так і станецца, пачнецца дзікае, найдзічэйшае вынішчэньне Сада. Сад зачаўрае, а разам з гэтым паступова на нашай плянэце зьнікне чалавецтва! І мы не дачакаемся, калі зноў да нас прыляцяць нашыя продкі!

– Дык проста трэба было растлумачыць гасьцям, што тут нельга жыць, і адпусьціць іх назад, уніз.

Раншай паглядзеў на мяне са шкадаваньнем, маўляў, наіўны, неразумны.

– Ня кожны пасья ўбачанага тут захоча вяртацца ўніз. Як ты думаеш, колькі людзей з тых, хто наведаў Сад, зададуць

сабе пытаньне, а чаму той можа тут жыць, а я – не? Ледзь ня кожны. Пасьля прыцягнуць сюды жонак, цешчаў, бабуль, дзядуль... Нашыя продкі мудрыя. Яны зрабілі Мост і Браму, празь якія ты прайшоў. Гэта своеасаблівы фільтар, які прапускае самых вартых.

– Дык самыя вартыя могуць зразумець усё і пайсьці назад! – узрушана ўсклікнуў я. – Калі ты мяне разьвяжаш, я пайду назад, да свайго народу, і скажу, што Шляху не існуе, што гэта толькі легенда.

– Рэч у тым, мой малады сябру, што дарогі назад няма! Продкі разумелі, што легенда будзе жыць вечна і што нават сярод вартых будуць тыя, хто захоча вывесці сваіх хворых радакоў «падлячыцца» сюды, у рай пад небам. Брама назад не пускае! Апрача таго, я павінен табе сказаць: калі ты прайдзіў праз Мост, твой генатып падвяргаўся зьменам. На тваёй мове гэта азначае, што на Мосьце ляжыць закліцыце. Памятаеш, рознакаляровыя вятры – яны зьбіваюць біялягічны гадзіннік твайго цела і настрайваюць яго на біярытм Саду. Мудрыя продкі рыхтавалі ідэальнага садаўнічага, які будзе жыць, пакуль будзе жыць Сад. А гэта амаль вечнасьць.

– Дык навошта тады прапускаць у Сад новага чалавека? Дастаткова пакінуць аднаго вечнага садаўнічага?

Ён зноў усміхнуўся сваёй сумнай усмешкай.

– Ты ня ведаеш поўнай самоты. Бясконцай, цягуткай самоты. Вечнасьць і самота – рэчы несумяшчальныя. Стары Маянтох сам папрасіў мяне забіць яго. Я ня ведаю шляхет-

нейшага за яго чалавека.

– Пад зямлёю таксама існуе самота!

Раншай не зьвярнуў увагі на маю рэпліку.

– Наймудрэйшыя продкі і гэта прадбачылі. Чалавек схільны да самазабойства, калі ён самотны, калі яму няма з кім спаборнічаць. Вось яны і прыдумалі прапуськаць у Сад канкурэнтаў, – на гэтых словах садаўнічы зрабіў акцэнт, – якія перайначаць тое, што ты тут зрабіў, увядуць іншыя парадкі, разьвядуць іншыя расьліны. Але ты ня ведаеш самага галоўнага, – ён паглядзеў мне проста ў вочы, – прайшоўшы праз заклёты Мост, ты сам становісься носьбітам страшэннага заклёцця! Тваё біяполе робіцца шкодным для людзей, што знаходзяцца побач з табою. Па-твойму – цяпер ты маеш небяспечныя для кожнага чалавека сурокі, і дзе б ты ні быў – у гэтым Садзе ці на іншай плянэце – тыя, хто апынецца каля цябе, пачнуць сьмяротна хварэць, аддаючы табе сваю жыцьцёвую энэргію. А калі паблізу жывуць два такіх «заклятыя», выжыве той, чыё біяполе мацнейшае! Асабліва хутка людзі паміраюць у гэтым Садзе: ён узмацняе біяполе таго, хто яму «спадабаўся». Раней «дазорцы» – ахоўнікі Саду – ня ведалі гэтага. Жылі ўдвух, пакуль хтосьці адзін зь іх за кароткі час не згасаў. Цяжка, калі на тваіх руках памірае чалавек, да якога ты пасьпеў прывязацца. Стары Маянтох адчуў, што яго біяполе мацнейшае, я чэзнуў на вачах. А ён стаміўся жыць... Паміраючы, ён расказаў мне пра заклёцце продкаў.

– Ты хочаш сказаць, што цяпер я не магу жыць побач зь

іншымі людзьмі?

– Так, цяпер ты «закляты», мутант, вырадак, сурочнік, створаны толькі для таго, каб быць мне канкурэнтам, каб я рупіўся пра Сад мацней, чым ты ў будучым можаш гэта зрабіць! І Сад сам абярэ і дапаможа таму з нас, хто больш яго варты. Але я не хачу даваць ні Саду, ні сваім, ні тваім сурокам гэта вырашаць! Я выбіраю самоту, а ня сьмерць.

Ён змоўк.

– Значыць, ты хочаш сказаць, што я адрэзаны закляццем ад свайго народу і каханай, ад сваіх продкаў? – спытаў я. – І цяпер на сьвеце для мяне існуюць толькі ты і я ды гэты Сад?

– Так! – ледзь ня выкрыкнуў Раншай. – Зразумей, што гэта хітрая, спэцыяльна зробленая табе ці мне пастка, каб прымусіць цябе ці мяне, хто здольны, з усёй моцы рупіцца пра гэты Сад, пра гэты цудоўны, райскі куток на закінутай Богам плянэце. Але ж яшчэ зразумей, што ты госьць, чужынец. А я живу тут амаль трыста гадоў. Гэта мая краіна, маё племя і мой род. Вось бачыш гэтую пальму? Яна мая сястра.

А вунь мой брат – чырвоны хвалісты папугай. А ты для іх ніхто. Ты вораг!

– Што ты прапануеш? Чаго ты хочаш?

– Што я хачу... – прамовіў ён халодным тонам. – Я хачу, каб ты добраахвотна згадзіўся пакінуць мне мой Сад.

– Каб я пагадзіўся на сьмерць?

– Так.

– Каб я сам сябе забіў?

– Так.

– А ты ўпэўнены, што ўсё, што ты мне цяпер апавёў, – праўда?

– Так.

«Мой Шлях – гэта шлях да сьмерці, – падумаў я, – усюды мяне хацелі забіць, усюды я быў лішні, я быў для кагосьці канкурэнтам. І якія б ні былі высакародныя матывы маёй мэты, кон вёў мяне да скону».

– Дай мне падумаць. Я клянуса ўсім сваім родам, што наўмысна не зраблю табе нічога кепскага.

– Добра, думай да вечара. Як толькі сьціямнее, буду чакаць цябе на гэтай паляне, ля вогнішча.

Ён схіліўся і разрэзаў нажом пугу.

Я ўстаў, размяў здранцьвелыя рукі і ногі, моўчкі накіраваўся ў гушчар. Хацеў да вечара ўвабраць у сябе ўсе дзівы, якія шчодро раздаваў Сад.

XXIV

Я назіраў за птушкамі, каштаваў плады, якія яны елі, піў смачную ваду з крыніц, сачыў, куды бягуць ручаі, дзівіўся прыгажосьці натуральнага возера. Думка, што заўтра гэтага нічога для мяне ня будзе, прыгнятала і скоўвала волю. Мне было сябе шкада! Самае непрыемнае, што пазбавіць сябе радасьці адкрытага новага жыцця павінен я сам. А я так імкнуўся да сваёй мэты, я знайшоў Шлях, здолеў прайсьці па ім, а насамрэч – усе выпрабаваньні вялі да таго, каб я сам асабіста адмовіўся ад сябе!

Хіба нельга вярнуцца назад? Ня можа быць, каб не было дарогі ў падзямельле. Зноў пачну жыць разам са сваім народам, буду разам зь ім пераносіць усе цяжкасьці жыцця ў сутарэньнях...

Але мае развагі спыніла згадка пра жахлівыя словы Раншая, я ўспомніў пра мае сурокі. Цяпер я не чалавек, цяпер я ўпыр, моцасмок. Але ж я магу жыць спаміж ворагаў майго народу!

Пабег да пячоры, зь якой спусьціўся ў Сад. Пайшоў па сваіх сьлядах, што пакінуў дзень таму. Сьляды прывялі мяне да глухое скальнае сьцяны. На жоўтым пяску застаўся адбітак майго цела, было відаць, што я ўпаў на пясок зь невялікай вышыні, як быццам перад тым узьнік у паветры. Само паветра над гэтым месцам было нібыта «жывое», прыклад-

на такое, як бывае над гарачай лямпай. Але паветра не было гарачым. Ледзьве заўважнае празрыстае трымценьне выма-лѣўвала «Нябесную Браму», але самой Брамы там быццам і не было.

Я кінуў у трымтлівы малюнак камень, але ён упаў на зямлю. Відавочна, Брама сама перакідвае «госьця» ў пячору, і я ня ведаю і наўрад ці даведаюся, як яна адкрываецца.

«Ды пайшло ўсё да д’ябла, – сказаў я сам сабе, – калі продкі прыдумалі такую канкурэнцыю, то значыць, ім гэта было трэба. Навошта я буду ісьці супраць продкаў? Хай будзе як будзе, чые сурокі мацнейшыя, той і застанеца тут жыць. Я сябе забіваць не хачу!»

З такім цьвёрдым перакананьнем я пайшоў да паляны, дзе мяне ўжо чакаў мой сьмяротны канкурэнт.

Сонца, як і ўчора, сядала за пік высокай гары. Цямнела хутка.

Раншай падклаў дроў у вогнішча, і па паляне пабеглі жвавыя водбліскі. Агонь быў паміж мной і «садаўнічым». Дрэвы, асьветленыя полымем, быццам выступілі зь цемры за сьпінай кожнага, як фантазмагарычная каманда падтрымкі. Мы стараліся не глядзець адзін аднаму ў вочы. Маўчалі, назіралі, як чырвоныя гарачыя языкі падземных галодных псоў выскакваюць на паверхню і пажыраюць драўляныя косткі... Іскры, нібыта пырскі пунсвай сьліны, давяршалі акудную карціну вечара на паляне.

Над Садам павіс тонкі месяц.

– Пара, – прамовіў Раншай і дастаў з-за халявы нож, што дзіўным чынам нагадваў той жа маладзік, устрыміў у зямлю і адышоў на пару крокаў. – Час працуе супраць некага з нас.

Я ўзяў нож. Гэта быў цяжкі, груба выплаўлены цясак, хутчэй зроблены для сячэння, чым для рэзкі. «Цяжкавата такім сябе абяздушыць», – падумаў я і рэзка кінуў яго ў глыб Сада.

– Ня буду сябе забіваць. Раз мы апынуліся ў такой сытуацыі, няхай усё вырашаецца само па сабе.

Твар Раншая пазмрачнеў.

– Увогуле ты маеш стопрацэнтную перавагу, – сказаў я, – у мяне няма аніякіх шанцаў. Я ніколі не займаўся садаўніцтвам. Нават маю алергію на некаторую садавіну. З твайго боку, было б высакародна даць мне пражыць апошнія дні ў прыгажосці Саду. Я дапамог бы апрацоўваць яго.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.